

บทที่ ๔

ผลของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยงานสาธารณูปการของ พระครูโสภณบุญเขต (โสม โสภโณ) ที่มีต่อชุมชน

เมื่อได้ศึกษาวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยงานสาธารณูปการของพระครูโสภณบุญเขต (โสม โสภโณ) แล้ว ยังไม่ถือได้ว่าเป็นการประสบความสำเร็จในการทำงานและเกิดประโยชน์แก่พระพุทธศาสนา สิ่งที่เป็นเครื่องพิสูจน์ยืนยันได้นั้น คือ การศึกษาถึงผลการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่เกิดจากความรู้ความสามารถ ประสบการณ์และวิธีการทำงานด้านต่างๆ ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาผลการปฏิบัติงานการเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยงานสาธารณูปการของพระครูโสภณบุญเขต(โสม โสภโณ) โดยมีรายละเอียดที่ได้นำเสนอ ดังนี้

๔.๑ ด้านสังคม

พระครูโสภณบุญเขต (โสม โสภโณ) ได้นำหลักธรรมในพุทธศาสนามาใช้ในการแก้ไขปัญหาด้านสังคมที่เกิดขึ้นจากความเจริญทางด้านวัตถุและความซับซ้อนของสังคม โดยเฉพาะปัญหาเรื่องการละเมิดศีลธรรมดั้งเดิม อันจะก่อให้เกิดปัญหาอื่นๆตามมาอีกมากมาย

การเผยแผ่ของพระครูโสภณบุญเขต (โสม โสภโณ) ในการพัฒนาด้านสังคม จะเห็นว่าท่านได้อนุเคราะห์ด้วยวัตถุสิ่งของปัจจัย ๔ คือ อาหาร เสื้อผ้า ยารักษาโรคและที่อยู่อาศัย ตลอดจนปัจจัยเงินทองที่จำเป็นต่อการก่อสร้าง อันไม่ขัดต่อหลักของพระธรรมวินัยและกฎหมายอาญา นอกจากนั้น ความเป็นผู้นำที่ดี จึงทำให้ประสบผลสำเร็จในการนำศรัทธาสาธุชนจากทั่วสารทิศมาบำรุงพระพุทธศาสนาให้เจริญมั่นคงในด้านวัตถุ จึงกล่าวได้ว่า ในปัจจุบันนี้ หากพระสงฆ์เพียงแค่แสดงธรรมเป็นอย่างเดียวไม่ได้อนุเคราะห์ สงเคราะห์ ให้การช่วยเหลือชาวบ้านด้วยวัตถุแล้ว พุทธศาสนิกชนคงลดน้อยไปตามกาลสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป ฉะนั้น การสงเคราะห์ด้วยอามิสจึงส่งผลให้ผู้ปฏิบัติตามอัมมัตถะและอัมมัตถะในขณะเดียวกัน และขจัดความเห็นแก่ตัวลงไปได้เพราะรู้จักบริหารตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้อื่นในความเป็นผู้นำที่ควรยกย่องสรรเสริญ ส่วนมูลค่าราคาที่ท่านสงเคราะห์แก่สังคมต่างๆ นั้น เป็นจำนวนมากกว่า ๒๐ ล้านบาท ซึ่งเทียบกับการทุ่มเทแรงกายแรงใจให้แรงงานไม่ได้เลย°

° สัมภาษณ์ พระครูเมตตาจิตติวิมล, เจ้าคณะตำบลป่าสัก เขต ๒, วันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๕๕.

พระครูโสภณบุญเขต (โสม โสภโณ) ได้จัดกิจกรรมพัฒนา ซึ่งประกอบไปด้วย การจัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อเป็นการพัฒนาในด้านวัตถุ ได้แก่ การจัดตั้งกองทุนเพื่อพัฒนาต่างๆ การมอบเงินให้โรงเรียนเป็นทุนอาหารกลางวัน การมอบทุนการศึกษา การจัดการศึกษาแก่นักเรียนทุกระดับ^๒ การจัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม-บาลี การจัดตั้งศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด การจัดสอนหลักสูตรพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ การจัดประกวดสวดมนต์หมู่, สรภัญญะ, บรรยายธรรมะ การจัดอบรมพระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบลและเจ้าอาวาส^๓ นอกจากนี้ ยังพบว่า ท่านได้ให้ความสำคัญในการจัดการด้านโภชนาการและสุขภาพอนามัยต่อประชาชนในวัดเขตปกครอง การจัดสร้างสวน จัดสร้างถังเก็บน้ำฝนสาธารณะประโยชน์ การจัดโครงการอาหารเสริม การจัดโรงทาน การสร้างศาลาการเปรียญสร้างหอระฆัง สร้างกุฏิ สร้างโบสถ์ สร้างรั้ววัด สร้างถนนรอบวัด ขุดสระน้ำ สร้างหอพระไตรปิฎก สร้างเมรุ การดูแลและสร้างสรรพสภาพแวดล้อม การสร้างสภาพแวดล้อมการปลูกต้นไม้เฉลิมพระเกียรติในหลวงในวาระต่างๆ เช่น วันพ่อแห่งชาติ วันแม่แห่งชาติ วันวิสาขบูชา เป็นต้น เพื่อเป็นการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้อยู่ชั่วลูกหลานชาวตำบลป่าสัก

ท่านยังมีการสงเคราะห์คณะสงฆ์และประชาชนถือเป็นการกิจที่สำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาไปสู่ท้องถิ่นต่างๆ ของพระสงฆ์ เนื่องจาก หากพระสงฆ์รูปใดให้การสงเคราะห์ด้วยธรรมะเพียงด้านเดียว คือ แสดงธรรมเป็นอย่างดี เพื่อมุ่งคนให้เข้าสู่หลักพุทธธรรม คือ ให้ประชาชนเป็นคนมีศีล มีธรรม แต่ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศยังยากจนและต้องการที่พึ่งทั้งทางกายและทางใจ ฉะนั้น การสงเคราะห์ด้วยวัตถุสิ่งของ จึงเป็นอุบายธรรมะของพระสงฆ์ที่ฉลาดในการเผยแผ่พื้ไปประยุกต์ให้เหมาะสม เพราะชาวบ้านจำเป็นต้องพึ่งพาปัจจัย ๔ ที่จำเป็นต่อการดำรงชีพ เช่น อาหาร เสื้อผ้า ยารักษาโรค เป็นต้น ดังนั้น แม้พระสงฆ์จะแนะนำอาชีพหรือการทำงานที่สุจริตแก่ประชาชน ก็เป็นสิ่งที่พึงกระทำและเป็นผู้นำชาวบ้านได้เป็นอย่างดี สรุปผลการศึกษาค้นคว้าในด้านวัตถุ^๔

พระครูโสภณบุญเขต (โสม โสภโณ) ในฐานะพระสงฆ์นักเผยแผ่พระพุทธศาสนา มีความทุ่มเทเสียสละ ตั้งมั่นในอุดมการณ์ เป็นผู้มีความรู้ความสามารถและความชำนาญในการเผยแผ่ธรรมะตามกลวิธีทั้ง ๔ รูปแบบ ด้วยบุคลิกภาพที่เป็นกันเอง ยิ้มแย้มแจ่มใส มีความจริงใจกับทุกคน

^๒ สัมภาษณ์ พระครูเมตตาภิตติวิมล, เจ้าคณะตำบลป่าสักเขต ๒, วันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๕๕.

^๓ สัมภาษณ์ พระมหาสมพงษ์ ฐิตปัญโญ, รองเจ้าคณะอำเภอจตุรพักตรพิมาน, วันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๕๕.

^๔ สัมภาษณ์ นายชาติ เณียง, อดีตผู้ใหญ่บ้านบ้านป่าสัก, วันที่ ๑๕ มิถุนายน ๒๕๕๕.

เนื้อหาของธรรมะมีความถูกต้องตามหลักธรรม ชัดเจน เข้าใจง่ายและมีความเพลิดเพลินต่อการฟัง สามารถนำไปปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้ ความพร้อมในการแสดงธรรมและเนื้อหาธรรมะก็อำนวยความสะดวกแก่ผู้ฟัง จึงทำให้พระครูโสภณบุญเขต (โสม โสภโณ) ได้รับความศรัทธาเลื่อมใสจากประชาชนทั่วไป ในองค์ประกอบทางด้านสถานภาพทางสังคมเป็นผู้มีต้นแบบ กัลยาณมิตรที่ดี มีความตั้งใจทำงาน สังคมทั่วไปยอมรับในความรู้ความสามารถ มีศและตำแหน่ง ในฐานะผู้ปกครองสงฆ์ ด้วยปัจจัยดังกล่าวนี้จึงทำให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระครูโสภณบุญเขต(โสม โสภโณ) ประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี

ปัญหาด้านความเจริญทางวัตถุ ปัญหานี้มักเกิดขึ้นเป็นส่วนมาก ความเจริญทางด้านวัตถุ ความจริงแล้วเป็นสิ่งที่ดี แต่ความเจริญทางด้านนี้ ได้นำพาเอาสิ่งที่ไม่ดีเข้ามาด้วยมากมาย เช่น มีสถานเริงรมย์ต่างๆ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้จะก่อให้เกิดปัญหาทางด้านการละเมิดศีลธรรม อันดีเช่น การก่ออาชญากรรม การค้าประเวณี การค้ายาเสพติด เป็นต้น เมื่อความเจริญเข้ามามากเท่าใดแหล่งบันเทิงก็จะมีมากเท่านั้น ทำให้ผู้คนหันหลังให้กับพระศาสนา ผู้คนก็จะไปกระจุกกันหมดอยู่แต่ในแหล่งบันเทิงต่างๆ เหล่านั้น เมื่อผู้คนไม่เข้าวัดทำให้ห่างไกลจากศีลธรรม เมื่อผู้คนไม่มีศีลธรรม ก็จะก่อให้เกิดปัญหาสังคมอื่นๆตามมามาก พระครูโสภณบุญเขต (โสม โสภโณ) ได้แก้ปัญหาเหล่านี้เป็นกรณีๆ ไป ด้วยหลักธรรมทางพุทธศาสนา แต่ต้นเหตุคือคนไม่เข้าวัดนั้น ปัญหาไม่ได้อยู่ที่เรื่องนี้ทั้งหมด แต่ปัญหาอยู่ที่ เมื่อคนเข้าวัดมาแล้วเขาจะได้อะไรจากวัดไปบ้าง โดยท่านพระครูโสภณบุญเขต (โสม โสภโณ) เสนอเป็นหลักเกณฑ์ในการแก้ปัญหานี้ เป็นข้อๆ ดังนี้ คือ

(๑) อาคารสถานที่ภายในวัด เรื่องสถานที่และอาคารภายในวัดจะต้องจัดให้สะอาดมีระเบียบเรียบร้อย ทำให้คนเข้ามามีความสบายตาสบายใจ สามารถให้ประชาชนใช้เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ ไม่ใช่เข้ามามีแต่สิ่งปฏิกูล สกปรก น่ารังเกียจขยะแขยง เช่นบางวัดมีคนเร่ร่อน กรรมกรเข้าไปพำนักเต็มไปหมด ทั้งเศษอาหารเกลื่อนและปัสสาวะส่งกลิ่นเหม็นฉุน ทำให้ทัศนียภาพภายในวัดไม่น่าดู

(๒) คนของวัด ในที่นี้หมายถึง ลูกศิษย์วัดและคนที่อาศัยอยู่ในวัด การที่ศิษย์วัดไม่ได้ใส่ใจมารยาทสังคม ชอบพูดคำหยาบ แต่งตัวสกปรก ผอมรุงรัง มีโรคหิด กลาก เกลื้อนน่าเกลียด ทำให้คนห่างวัดได้มากที่สุด เพราะชาวบ้านเห็นว่าวัดคือโรงงาน พระเป็นช่างศิษย์วัดเป็นผลิตภัณฑ์หรือสินค้าเกี่ยวข้องไปถึงกันหมด การแก้ไขวัดจะต้องเปลี่ยนแปลงระบบ และดูแลศิษย์วัดทั้งในเรื่องมารยาท ความสะอาดตลอดถึงการให้การศึกษาที่ดี ไม่ใช่เป็นเพียงผู้รับใช้พระสงฆ์เท่านั้น

เมื่อแก้จุดปัญหาทั้งสามข้อตามหลักที่พระครูโสภณบุญเขต (โสม โสภโณ) เสนอไว้ ก็จะทำให้มีคนเข้าวัดมากยิ่งขึ้น อันเป็นการแก้ปัญหาในยุคนี้ แต่ในปัจจุบันปัญหานี้ยังมีความรุนแรงมากขึ้นอันเนื่องมาจากความเจริญทางด้านวัตถุและเทคโนโลยีเจริญมากยิ่งขึ้น ทำให้คนหัน

หลังให้วัดมากยิ่งขึ้น การนำวิธีการนี้มาใช้เป็นอีกแนวทางหนึ่งในการแก้ปัญหาทางด้านความเจริญทางวัตถุ

จากการศึกษาพบว่า พระครูโสภณบุญเขต (โสม โสภโณ) เป็นผู้มืบทบทางด้านสาธารณูปการในด้านสังคมต่อพระสงฆ์และสามเณร ประชาชน ในเขตปกครองดังกล่าวกิจกรรมพัฒนาต่างๆ ที่ท่านให้การสนับสนุนโดยให้มีการตั้งคณะกรรมการหมู่บ้าน/ชุมชน คอยดูแลความสงบ ความสามัคคีในหมู่บ้าน/ชุมชน ให้ข้อเสนอแนะการทำงานกับคณะกรรมการหมู่บ้าน/ชุมชน ร่วมประชุมปรึกษากับคณะกรรมการหมู่บ้าน/ชุมชน ประสานความร่วมมือเมื่อเกิดกรณีพิพาทระหว่างพระสงฆ์กับชาวบ้าน ช่วยประนีประนอมปัญหาความขัดแย้ง^๕ จัดวัดเป็นศูนย์กลางการประชุมและประสานงาน ปลุกจิตสำนึกสาธารณะแก่ประชาชนและการกระตุ้นเตือนจิตใจพุทธศาสนิกชนให้ห้าวหาญทำความดีทุกอย่าง การรู้จักรักษาความดีของตนเองไว้การรักษาเกียรติยศและชื่อเสียง การปฏิบัติหน้าที่ด้วยความบริสุทธิ์ยุติธรรม การตื่นตัวต่อการทำงาน และการช่วยกันทำความดีเมื่อมีกิจการคณะสงฆ์อย่างใดอย่างหนึ่งเกิดขึ้น ก็พร้อมใจกันปฏิบัติ เช่น การลงอุโบสถสามัคคีในเทศกาลเข้าพรรษา การทอดถวายเทียนจำนำพรรษาการประชุมใหญ่ของคณะสงฆ์ประจำปีตั้งแต่ระดับเจ้าอาวาส และเจ้าคณะ ซึ่งเป็นผู้อยู่ได้บังคับบัญชาของเจ้าคณะ เจ้าคณะอำเภอ

นอกจากนี้ ในการบูรณะพัฒนา การก่อสร้าง การซ่อมแซม เสนาสนะของวัดพระครูโสภณบุญเขต (โสม โสภโณ) ได้กำหนดนโยบายให้พระภิกษุ สามเณร ศิษย์วัด และผู้อยู่อาศัยปฏิบัติให้เป็นไปตามกติกาสงฆ์ การซ่อมแซม การซ่อมแปลง หรือการดัดแปลงเสนาสนะภายในคณะหรือสถานที่ภายในวัด ผู้กระทำได้ต้องแจ้งต่อเจ้าอาวาส เจ้าอาวาสวัดพิจารณาเห็นชอบแล้วจึงเป็นอันกระทำได้ พระครูโสภณบุญเขต (โสม โสภโณ) ได้ดำเนินนโยบายด้านสาธารณูปการ ด้วยการพัฒนา ปรับปรุง ซ่อมแซมดูแลรักษาจัดการศาสนสมบัติของวัด ตามหลัก ๕ ส. ได้แก่ สะสาง สะดวก สะอาด สุขลักษณะ สร้างนิสัย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่ออุปถัมภ์บำรุงพระพุทธศาสนาให้มั่นคงและเจริญรุ่งเรืองยิ่งขึ้น โดยเน้นการรักษาเอกลักษณ์ของพระอุโบสถวิหาร เสนาสนะภายในวัดทุกอย่างให้เป็นไปตามศิลปะและสถาปัตยกรรมไทย ให้มีสัญลักษณ์ของความเป็นวัดไทย และอำนวยความสะดวกแก่พระภิกษุสามเณรตามแนวทางแห่งพุทธบัญญัติ ทั้งเป็นทั้งอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนพลเมืองในทางด้านศาสนกิจ การศึกษา และศีลธรรมวัฒนธรรมอันดีงาม ตลอดจนการสงเคราะห์สังคมที่สอดคล้องกับนโยบายของรัฐและ คณะสงฆ์^๖

^๕ สัมภาษณ์ นายคัน จันทะโสม, ชาวบ้านป่าสังข์, วันที่ ๑๕ เมษายน ๒๕๕๕.

^๖ สัมภาษณ์ นายสุภาพ ชันไชย, กำนันตำบลป่าสังข์, วันที่ ๒๐ กรกฎาคม ๒๕๕๕.

การก่อสร้างบูรณปฏิสังขรณ์วัดนี้เป็นสิ่งที่อยู่คู่กับเจ้าอาวาสวัดในทุกยุคทุกสมัย เจ้าอาวาสวัดจักต้องเป็นผู้ที่ชาญฉลาดในการวางแผนการก่อสร้าง ต้องรู้จักใช้คนให้เป็น จัดสรรงบประมาณให้พอเหมาะพอดี วัดจะสวยงามน่าอยู่ก็ขึ้นอยู่กับการวางแผนการก่อสร้างของเจ้าอาวาส ในยุคแรกของการเป็นเจ้าอาวาสท่านได้เล่าให้ฟังว่า ท่านเห็นความสำคัญของงานสาธารณูปการเป็นอย่างมาก เห็นว่าการก่อสร้างซ่อมแซมกุฏิศาลาการเปรียญภายในวัด เป็นงานที่อยู่ในอันดับแรกที่ต้องทำ แต่เนื่องจากท่านไม่มีความรู้ทางด้านนี้จำเป็นต้องศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมเพื่อนำมาพัฒนาวัด จึงได้ซื้อหนังสือตำราการก่อสร้างมาศึกษาด้วยตนเอง ทั้งนี้เพื่อจะได้รู้ถึงหลักวิธีการก่อสร้าง การตีราคาก่อสร้าง การจัดซื้อวัสดุก่อสร้างเพื่อจะวางแผนและประเมินราคาก่อสร้างได้โดยจะไม่ถูกช่างผู้รับเหมาเขาหลอกเอาได้ เมื่อท่านได้ศึกษาจนมีความรู้พอสมควรแล้ว ท่านจึงได้ลงมือก่อสร้างโดยควบคุมการก่อสร้างเองทั้งหมด ซึ่งจุดเริ่มต้นของการก่อสร้างถาวรวัตถุภายในวัดนั้น คือการปรับปรุงพื้นที่วัดเป็นลำดับแรกก่อน กล่าวคือเมื่อครั้งที่ท่านมาเป็นเจ้าอาวาสวัด สภาพวัดโดยรอบทรุดโทรมเป็นอย่างมากภายในกุฏิขาดความเป็นระเบียบบริเวณรอบศาลาการเปรียญมีหญ้าขึ้นรก เต็มไปด้วยเจดีย์และฮวงซุ้ยเล็กบ้าง ใหญ่บ้าง ซึ่งชาวบ้านญาติโยมซื้อไว้เก็บกระดูกบรรพบุรุษวางไว้ตามอรัญญิศากระกระอยู่ทั่วไป ในเนื้อที่บริเวณกว้างท่านมองว่า สิ่งเหล่านี้หากว่าเรามาอยู่จริงแล้ว จะต้องจัดการให้เรียบร้อย แต่ไม่มีอะไรที่จะยากเกินความสามารถของท่านเจ้าอาวาส ท่านใช้เวลาานพอสมควร ใช้วาทศิลป์ ใช้ความอดสาหะวิริยะ อันแรงกล้า ใช้หลักการประชาสัมพันธ์เพื่อการเผยแพร่อบรมแนะนำด้วยวิธีการต่าง ๆ ซึ่งให้เห็นปรากฏการณ์ใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นในยุคปัจจุบันทำให้คนเหล่านั้นเกิดความเชื่อ ความเข้าใจใหม่ พัฒนาจิตใจของเขาให้ยอมรับสิ่งใหม่ที่จะเกิดขึ้นจึงดำเนินไปได้ด้วยดี”

ทั้งนี้ท่านยังได้สร้างอ่างเก็บน้ำ การสร้างอ่างเก็บกักน้ำ ซึ่งมีรายละเอียดในการพัฒนาแหล่งน้ำดังกล่าว เพื่ออนุรักษ์ให้เป็นแหล่งน้ำลำธารไว้ใช้ในการบริโภคภายในวัด และชุมชนได้ร่วมกันบำรุงรักษาแหล่งน้ำไว้ การก่อสร้างฝาย ปิดกั้นทางน้ำ ตามร่องน้ำที่ไหลผ่านในบริเวณพื้นที่หมู่บ้าน ซึ่งเป็นต้นลำธาร ในช่วงก่อนการสร้างอ่างเก็บน้ำ สภาพแถบต้นน้ำได้ถูกทำลายจนมีสภาพเสื่อมโทรม พระครูโสภณบุญเขตเห็นควรสร้างสิ่งก่อสร้างปิดกั้นลำน้ำที่เรียกว่า “ฝาย” เป็นระยะ ๆ เพื่อใช้ทดและเก็บน้ำที่ไหลบ่าลงมาไว้ในลำน้ำ คล้ายกับอ่างเก็บน้ำขนาดเล็กให้กระจายอยู่ทั่วไปตามบริเวณพื้นที่ต้นน้ำ ลำธาร โดยน้ำที่เก็บกักนี้จะซึมเข้าไปในดินตามตลิ่งและท้องนา เข้าไปเก็บอยู่ในช่องว่างระหว่างเม็ดดิน ทำให้น้ำที่เก็บกักอยู่ในดินตามบริเวณต้นน้ำลำธารนั้นมีปริมาณเพิ่มมากขึ้นกว่าแต่ก่อน ทำให้พื้นที่บริเวณต้นน้ำลำธารดังกล่าว เกิดความชุ่มชื้น และมีน้ำไหลออก

^๓ สัมภาษณ์ พระครูสุตปัญญาภรณ์, เจ้าคณะตำบลป่าสักเขต ๑, วันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๕๕

จากดินหล่อเลี้ยง ลำธารตลอดปี ฝ่ายที่สร้างปิดกั้นทางน้ำในบริเวณต้นน้ำลำธาร สร้างด้วยวัสดุซึ่งมีราคาถูกและหาได้ง่ายในท้องถิ่น เช่น กิ่งไม้ ใบไม้ ไม้ไผ่ เสาไม้ ทราช และกรวด เป็นต้น โดยนำเสาไม้มาตอกให้ห่างกันเป็นระยะ ๆ ขวางทางน้ำให้ได้หลายแถวตามที่ต้องการ และนำไม้แคร่มาตอกติด กับเสาแล้วกรุด้วยไม้ไผ่ติดกับแคร่ พร้อมกับนำกิ่งใบไม้และอัดกรวดทราชลงไปในคอกให้เต็ม ต่อมาทางวัดได้ใช้วัสดุก่อสร้างอันประกอบด้วยก้อนหินขนาดต่าง ๆ นำมากองถ่ายเป็นรูปคล้ายสี่เหลี่ยมคางหมูขวางลำน้ำ โดยในช่องว่างของหินขนาดใหญ่แต่ละชั้น บรรจุด้วยกรวดและหินย่อยขนาดเล็กลงไปจนเต็ม ซึ่งฝ่ายที่สร้างด้วยหินดังกล่าวนี้ จะต้านทานน้ำที่ไหลผ่านตัวฝาย และน้ำที่ล้นข้ามสันฝายได้เป็นอย่างดี เมื่อน้ำที่ไหลผ่านฝายต่าง ๆ สุดท้ายก็จะเป็นอ่างเก็บน้ำ ที่ต้องใช้วัสดุที่มีความคงทนถาวรเป็นหลัก ได้แก่ หิน ซีเมนต์ และคอนกรีตล้วน โดยมีการ คำนวณออกแบบกำหนดสัดส่วนที่เหมาะสมกับภูมิประเทศ เหมาะสมกับปริมาณน้ำที่คาดว่าจะมีมากที่สุดในฤดูฝนให้ไหลข้ามอ่างเก็บน้ำไปได้อย่างปลอดภัย

พระครูโสภณบุญเขต (โสม โสภโณ) ท่านได้ให้ความเอาใจใส่ทางด้านสังคมเป็นอย่างมากโดยเฉพาะท่านได้สร้างถาวรวัตถุในพระพุทธศาสนาเพื่อที่จะให้ผู้คนเข้ามาบูชากราบไหว้ทั้งท่านยังส่งเสริมให้ผู้คนเกิดความสามัคคีในสังคม โดยที่ท่านเป็นคนที่ชอบจัดงานบุญให้ยิ่งใหญ่ทำให้ชาวบ้านปฏิเสธไม่ได้ต้องเข้าร่วมงานบุญด้วยความสามัคคีและพร้อมใจกันนอกจากนั้น ท่านยังมีภาวะผู้นำทางสังคมในการช่วยสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างชาวบ้านกับส่วนราชการและชาวบ้านกับชาวบ้าน ช่วยจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุ จัดตั้งคณะกรรมการดูแลความสงบเรียบร้อย ให้ความช่วยเหลือชาวบ้านตามที่ร้องขอ ช่วยกันสร้างความสามัคคีในชุมชน ช่วยรักษาความสงบสุขในชุมชน อบรมให้รักษาศีลห้า อบรมให้อยู่ร่วมกันโดยสันติ อบรมให้เป็นคนดีของสังคม ให้มีความซื่อสัตย์ต่อตนเองและผู้อื่น ให้เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม และสอนให้รู้จักประกอบอาชีพสุจริตเว้นการงานมิชอบหรือการทุจริต^๔

ในเรื่องของประเพณี พอสรุปได้ว่า “ประเพณีทำบุญในแต่ละเดือนในรอบหนึ่งปี” ชาวอีสานประเพณีปฏิบัติสืบต่อกันมาตั้งแต่สมัยโบราณจนถึงปัจจุบัน จะสังเกตได้ว่าในจำนวนสิบสองเดือนของแต่ละปี คนอีสานจะทำบุญทุกเดือน ในการทำบุญทั้งหมดนี้ จะมีบุญที่แยกเป็นประเภทต่าง ๆ ตามจุดมุ่งหมายของการกระทำ บุญที่เกี่ยวข้องด้วยพระสงฆ์ใน พุทธศาสนา มี ๖ เดือน คือบุญเดือนเจียง บุญเดือนสาม บุญเดือนสี่ บุญเดือนแปด บุญเดือนสิบเอ็ด บุญเดือนสิบสอง บุญเกี่ยวกับกำทำมาหากิน ความอุดมสมบูรณ์ของฝนฟ้าและผลิตผลมี ๒ เดือน คือ บุญเดือนยี่ บุญเดือนหก บุญเกี่ยวกับขวัญกำลังใจในการดำรงชีพ การแสดงความ กตัญญูกตเวทิต่อผู้หลัก ผู้ใหญ่มี

^๔ สัมภาษณ์ นายคำจันทร์ วรรณสิงห์, ครู โรงเรียนป่าสังข์-ปาม่วงวิทยา, วันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๕๕.

๒ เดือน บุญเดือนห้า บุญเดือนเจ็ด บุญที่เกี่ยวกับความกตัญญู ต่อวิญญาณของบรรพบุรุษผู้ที่ล่วงลับไปแล้วมี ๒ เดือน คือบุญเดือนเก้าและบุญเดือนสิบ สำหรับบทบาทของ ท่านพระครูโสภณบุญเขต (โสม โสภโณ) ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี ท่านได้กำหนดให้วัด จัดพิธีกรรมที่ได้ปฏิบัติเป็นประจำคือ บุญเดือนแปดวันเข้าพรรษา เดือนเก้า บุญข้าวประดับดิน เดือนสิบ บุญข้าวสาก เดือนสิบเอ็ด บุญออกพรรษาและเดือนสิบสอง บุญกฐิน สนับสนุนทางอ้อม โดยส่งให้พระภิกษุภายในวัดรับนิมนต์ไปร่วมพิธีกรรมมี ๓ ประเพณี ได้แก่ เดือนสิบบุญผะเหวด เดือนหก บุญบั้งไฟ เดือนเจ็ดบุญซำฮะ ทำบุญเป็นประจำทุกปี ในปัจจุบันถึงแม้ท่านจะมรณภาพไปการทำบุญคล้ายวันเกิดของท่านก็ยังคงจัดขึ้นเป็นประจำทุกปีมิได้ขาด

ดังนั้นผลในด้านการเผยแผ่งานด้วยสาธารณูปการของพระครูโสภณบุญเขต (โสม โสภโณ) ผู้วิจัยเห็นว่า ณ ปัจจุบันนี้ท่านได้ช่วยเหลือสังคมเป็นอย่างมากในขณะที่ท่านยังมีชีวิตอยู่ ทำให้สังคมชาวบ้านอยู่อย่างสงบสุข อยู่ด้วยการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ปัญหาสังคมก็ลดน้อยลง โดยเฉพาะเรื่องของยาเสพติด เมื่อท่านได้อบรมสั่งสอนประชาชนในเรื่องนี้ทำให้สังคมห่างไกลจากยาเสพติดมากยิ่งขึ้น เมื่อสังคมอยู่กันอย่างสงบสุขแล้วทำให้สามารถช่วยเหลือทางวัดของท่านได้เต็มที่ ท่านสามารถให้ชาวบ้านมาช่วยสร้างและซ่อมบำรุงศาสนสถานภายในวัด จนเป็นที่เลื่อมใสของสังคมในชุมชนว่าท่านเป็นนักเผยแผ่ที่ดีด้วยงานสาธารณูปการที่ท่านได้นำพาปฏิบัติ และผลจากการสร้างฝายเก็บน้ำและการเผยแพร่ธรรมะเรื่องการรักษาแหล่งน้ำ นอกจากทางวัดจะได้มีน้ำอุปโภค บริโภค สำหรับพระภิกษุต้อนรับคณะนักท่องเที่ยว ผู้แสวงบุญผู้ปฏิบัติธรรมแล้ว น้ำส่วนหนึ่งยังถูกใช้ไปในการเกษตรแก่ประชาชนผู้อยู่บริเวณรอบนอกของวัดด้วย ถือว่าบทบาทของพระครูโสภณบุญเขต(โสม โสภโณ) ต่อทรัพยากรแหล่งน้ำ ทำให้ประชาชนมีความเข้าใจ และอนุรักษ์หวงแหนทรัพยากรทางธรรมชาติที่มีอยู่ในพื้นที่ ให้ได้รับ ผลประโยชน์และคุ้มค่ามากที่สุด นอกจากนั้นแล้วบทบาทด้านการอนุรักษ์แหล่งน้ำยังได้ร่วมกัน ปลูกต้นไม้บริเวณลำธารเพื่อให้เกิดความชุ่มชื้นชะลอการระเหยของน้ำให้ช้าลงทำให้พื้นที่มี ความอุดมสมบูรณ์มากยิ่งขึ้นด้วย

๔.๒ ด้านเศรษฐกิจ

ปัญหาของชาวบ้านส่วนใหญ่ ปัญหาเศรษฐกิจทำให้ผู้คนอดอยาก ไม่มีงาน ไม่มีอาชีพ การดำรงชีวิตเกิดความลำบากจากสภาพต่างๆเหล่านี้ ทำให้เกิดปัญหาอื่นๆ เช่น ปัญหาการก่ออาชญากรรม ปัญหาการประกอบอาชีพที่ผิดกฎหมาย เช่น ค้ายาเสพติดค้าประเวณี เป็นต้น การแก้ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจนี้ พระครูโสภณบุญเขต (โสม โสภโณ) ได้นำหลักธรรมะที่เกี่ยวข้องกับการสร้างฐานะความเป็นอยู่ตามหลักแห่งพุทธศาสนา หลักนี้เรียกว่าหลักแห่งการมีทรัพย์ ตามที่พระพุทธเจ้าทรงสอนไว้ ๔ ข้อ คือ

๑. อุฏฐานสัมปทา ถึงพร้อมด้วยความหมั่น

๒. อารักขสัมปทา ถึงพร้อมด้วยการรักษา

๓. กัลยาณมิตตตา คบคนดีเป็นมิตร

๔. สมชีวิตา มีความเป็นอยู่เหมาะสม^๕

หลักธรรมทั้ง ๔ ประการ พระครูโสภณบุญเขต (โสม โสภโณ) ใช้สอนในเรื่องการสร้างฐานะ เป็นหลักธรรมที่สามารถช่วยประคับประคองชีวิตตัวเองในช่วงเกิดปัญหาเศรษฐกิจและเป็นหลักที่จะช่วยสร้างฐานะให้มั่นคงได้

พระครูโสภณบุญเขต (โสม โสภโณ) ได้จัดกิจกรรมพัฒนาเศรษฐกิจให้แก่หมู่บ้านชุมชน ประชาคม กลุ่มบุคคล สถานศึกษาต่างๆ หน่วยงานภาครัฐและเอกชน กล่าวโดยสรุปได้แก่ การจัดตั้งกองทุนเพื่อพัฒนาต่างๆ มอบเงินให้โรงเรียนเป็นทุนอาหารกลางวัน/ทุนการศึกษา จัดตั้งธนาคารข้าว การจัดตั้งสหกรณ์ต่างๆ จัดตั้งสหกรณ์ร้านค้า จัดโครงการพบปะผู้ปกครอง จัดอบรมสาธารณสุขมูลฐาน การจัดการด้านโภชนาการและสุขภาพอนามัย จัดสร้างห้องส้วมจัดสร้างถังเก็บน้ำฝน^{๖๖} จัดโครงการอาหารเสริมการสร้างสาธารณประโยชน์และสาธารณูปการต่างๆ สร้างศาลาการเปรียญ สร้างหอระฆัง สร้างกุฏิ สร้างรั้ววัด สร้างโบสถ์สร้างถนน ขุดสระน้ำ สร้างสถานที่ประชุมระดับจังหวัดขึ้นมา เพื่อรับรองการประชุมใหญ่ของคณะสงฆ์ สร้างห้องสมุดในโรงเรียน สร้างห้องสมุดประชาชน เป็นประธานสงฆ์ในการสร้างห้องประชุมองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) สร้างที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน สร้างศาลาประชาคม การพัฒนาการเกษตรกรรม ส่งเสริมการปลูกหว่าย ส่งเสริมการเพาะเห็ดฟาง ส่งเสริมการปลูกพืชสวนครัว ส่งเสริมการขยายพันธุ์พืช การสร้างสร้างสรรค์สภาพแวดล้อม รักษาสภาพแวดล้อมและปลูกต้นไม้^{๖๗}

จึงทำให้ประชาชนทั่วไปให้การสงเคราะห์ทางพระพุทธศาสนา ระหว่างบรรพชิตกับคฤหัสถ์ เกิดจากความสัมพันธ์ที่มีต่อกันทางสังคม โดยถือเป็นหน้าที่อย่างหนึ่งที่จะพึงปฏิบัติต่อกันด้วยความเกื้อกูล เป็นการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ดังที่ปรากฏในพหุการสูตร ที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสถึงการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันระหว่างบรรพชิตกับคฤหัสถ์ว่า

ภิกษุทั้งหลาย พราหมณ์และคฤหบดีทั้งหลายผู้บำรุงอุปถัมภ์เธอทั้งหลายด้วยจิวร
บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจจัยเภสัชบริวาร ชื่อว่าเป็นผู้มีอุปการะมากแก่เธอ
ทั้งหลายข้อที่เธอทั้งหลายแสดงธรรมมีความงามในเบื้องต้น มีความงามในท่ามกลาง มี

^๕ อ.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๑๔/๒๔ – ๒๖, อ.จตุกก. (ไทย) ๒๓/๑๔๔/๒๘๕,

^{๖๖} สัมภาษณ์ พระอธิการนิคม อาสโก, เจ้าอาวาสวัดบ้านป่าสังข์, วันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๕๕.

^{๖๗} สัมภาษณ์ พระอธิการคำภา จิตวิโส, เจ้าอาวาสวัดบ้านป่าม่วง, วันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๕๕.

ความงามในที่สุดพร้อมทั้งอรรถและพยัญชนะ ประกาศพรหมจรรย์บริสุทธิ บริบูรณ์
ครบถ้วนแก่พราหมณ์และคฤหบดีเหล่านั้น ชื่อว่าเธอทั้งหลายก็มีอุปการะมากแก่
พราหมณ์และคฤหบดีทั้งหลายภิกษุทั้งหลาย คฤหัสถ์และบรรพชิตต่างพึงพาอาศัยซึ่ง
กันและกันอยู่ ประพฤติพรหมจรรย์เพื่อต้องการสลัดโอฆะออกให้ได้ เพื่อทำที่สุดแห่ง
ทุกข์โดยชอบ ด้วยประการดังกล่าวนี้^{๑๒}

ส่วนการศึกษาภาคสนามพบว่า พระครูโสภณบุญเขต (โสม โสภโณ) จะดำเนิน
แนวทางในการส่งเสริมจริยธรรมตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงในพระพุทธศาสนาแก่ประชาชน
ในชุมชนนั้น เบื้องต้น พระสงฆ์จะต้องยึดหลักตามแนวพระธรรมวินัย เพราะนั่นคือวิถีแห่งความ
พอเพียงอยู่แล้ว นอกจากนี้ ยังควรสอดแทรกเศรษฐกิจพอเพียงแนวพุทธในการแสดงพระธรรม
เทศนา ทำให้วัดเป็นตัวอย่างของหน่วยงานแบบพอเพียงในทุกกระบวนการ วัดควรส่งเสริม
การเกษตรพึ่งพาตนเอง สร้างเครือข่ายวิทยากรนักเผยแผ่ด้านเศรษฐกิจพอเพียงเน้นการสร้าง
ชุมชนให้สามารถพึ่งตนเองได้^{๑๓} ส่วนแนวทางการบริหารจัดการในการส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียง
ตามแนวพระพุทธศาสนาแก่ประชาชนในท้องถิ่น จะต้องร่วมมือกันทั้งคฤหัสถ์และพระสงฆ์ โดย
การสร้างหน่วยงานต้นแบบตั้งแต่ระดับรัฐและคณะสงฆ์ จัดกิจกรรมสัมมนาเพื่อระดมสมองใน
ระดับจังหวัดเพื่อส่งเสริมชุมชนพอเพียงต้นแบบ ซึ่งในระดับรัฐบาล

พระครูโสภณบุญเขต (โสม โสภโณ) ท่านยังแสดงผลของเศรษฐกิจพอเพียงใน
พระพุทธศาสนาว่า เป็นการส่งเสริมให้คนขวนขวายแสวงหาความสุขตามแนวทางของผู้ครองเรือน
คือ การที่จะมีความสุข ที่มนุษย์พึงมีพืงได้นั้น ไม่ได้หมายความว่าแค่เพียงการมีเงินหรือมีทรัพย์อย่าง
เดียว (อภิสิข) เพราะการหาทรัพย์มาได้แล้วจะต้องหาความสุขจากการใช้ทรัพย์ด้วย (โกคสิข) แต่
การใช้ขายนั้น จะต้องเป็นไปในลักษณะของความพอเพียงคือ รู้จักพอ และบริหารจัดการไม่ให้
เป็นไปเพื่อการก่อหนี้ก็ต้องมีความสุขจากการมีและการใช้ โดยไม่เป็นหนี้ (อนนสิข) และการ
ประกอบอาชีพนั้นเพื่อหาทรัพย์นั้น จะต้องเป็นการทำงานหรืออาชีพที่ไม่มีโทษคือสุจริต (อนวัชชสิข)
ถ้าอธิบายโยงถึงเศรษฐกิจพอเพียง จึงไม่ได้หมายความว่า ผู้ปฏิบัติตนในกรอบเศรษฐกิจพอเพียงนั้น
คือผู้ที่มีทรัพย์แล้วหยุดการแสวงหาทรัพย์ หรือการไม่ใช้จ่ายทรัพย์แต่ประการใด แต่ต้องใช้จ่าย
อย่างเหมาะสมไม่สุรุ่ยสุร่าย ไม่เป็นไปในแนวทางที่ทำให้ตนเดือดร้อนจนต้องกู้หนี้ แล้วประสบ
ความทุกข์ในการเป็นหนี้ กล่าวคือให้มีความสุขจากการไม่เป็นหนี้^{๑๔} และในกระบวนการแสวงหา

^{๑๒} พ.อิตติ. (ไทย) ๒๕/๑๐๓/๔๘๖ - ๔๘๗.

^{๑๓} สัมภาษณ์ นายถวิล บุญพา, ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ ๒ ตำบลป่าสังข์, วันที่ ๑๒ สิงหาคม ๒๕๕๕.

^{๑๔} สัมภาษณ์ พระครูสุตปัญญารักษ์, เจ้าคณะตำบลป่าสังข์เขต ๑, วันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๕๕.

ทรัพย์ก็ต้องเป็นไปโดยสุจริต ไม่วิตกกังวลจากการประพฤติดุจจริตเพื่อให้ได้มาซึ่งทรัพย์ กล่าวคือ ต้องมีความสุขจากการแสวงหาทรัพย์ด้วยกิจกรรมที่ไม่มีโทษคือซื้อสัตย์สุจริตและถูกต้องตามกฎหมายและศีลธรรมด้วย และคณะสงฆ์ต้องร่วมมือกันอย่างจริงจังโดยการกำหนดให้ปราชญ์ เศรษฐกิจพอเพียงเป็นนโยบายระดับประเทศ สนับสนุนคณะสงฆ์ โดยการอบรมถวายความรู้ พระสงฆ์วิทยากรในการถ่ายทอดปราชญ์เศรษฐกิจพอเพียงให้มีความเข้าใจอย่างชัดเจน เชิดชู หน่วยงานหรือบุคคลที่ใช้ชีวิตแบบพอเพียงและประสบความสำเร็จ ปรับระบบการศึกษาปัจจุบัน ให้เด็กและเยาวชนเป็นที่พึ่งของตนเอง และครอบครัวได้ กำหนดเป้าหมายเพื่อการพึ่งพาตนเอง อย่างยั่งยืน ให้เป็นพันธกิจและนโยบายระดับองค์กร สร้างบรรยากาศในองค์กรให้เป็นองค์กรแห่ง ความพอเพียง โดยผู้นำทุกหน่วยงานต้องเป็นแบบอย่าง.^{๙๕}

ดังนั้นเมื่อท่านได้อธิบายในส่วนนี้ท่านจึงสร้างงานสร้างรายได้ได้ด้วยการจ้างชาวบ้านที่เป็นงานก่อสร้างให้มาทำงานที่วัด สาเหตุท่านจ้างชาวบ้านให้มาทำงานก่อสร้างที่วัดก็เพื่อที่จะโชว์ ผลงานของช่างในหมู่บ้านให้ไปสู่สายตาของประชาชนที่มาเยี่ยมชมสิ่งก่อสร้างภายในวัด เพราะวัด เป็นสถานที่ที่ประชาชนทั่วไปเดินทางมาทำบุญในทุกสารทศ เมื่อมาที่วัดแล้วก็จะถามหาช่างว่าเป็น ใครเป็นคนไหน เมื่อรู้ว่าทำงานได้ดีและสวยงามก็จะติดต่อรับจ้างให้ไปทำงานบ้าง ซึ่งเมื่อช่าง ก่อสร้างเข้ามาทำงานก็จะได้รับรางวัลตอบแทนที่มหาศาลคือได้งานทำต่อไป และไม่เพียงเท่านั้น พระภิกษุที่อยู่ในวัดก็สามารถศึกษาเล่าเรียนการทำงานก่อสร้างภายในวัดไปในตัว เพราะท่านจะ ให้พระภิกษุที่เข้ามาบวชต้องศึกษางานก่อสร้างด้วย จึงจัดให้พระภิกษุที่อยู่ในวัดไปทำงานด้าน การก่อสร้างบ้าง เมื่อหลายคนลาสิกขาออกมาก็สามารถที่จะเป็นการสร้างอาชีพให้กับตัว สามารถ ไปรับจ้างทำงานก่อสร้างในที่ต่างๆได้ โดยทุกวันนี้มีหลายคนได้เป็นหัวหน้าช่างรับเหมาก่อสร้าง เพราะได้รับการฝึกอบรมจากท่าน^{๙๖}

ผลด้านเศรษฐกิจ จากการเผยแผ่ด้วยวิธีสาธนาญูปการของท่านพระครูโสภณบุญเขต (โสม โสภโณ) จะเห็นว่าท่านพยายามที่จะช่วยชาวบ้านให้รู้จักการหาเลี้ยงชีพด้วยความพอเพียง สิ่งของอันไหนไม่ต้องซื้อก็สามารถทำเอาเองได้ด้วยวิถีทางธรรมชาติ หรือสิ่งใดที่พอทำเป็นได้ก็ ไม่ต้องจ้างให้เปลืองเงินเปลืองทอง สามารถทำให้ได้ด้วยตนเอง ท่านจะบอกอยู่เสมอว่า เกิดมา เป็นคนมันก็ต้องทำในสิ่งที่คนทำได้ทั้งหมด สิ่งที่คนอื่นทำได้ เราก็ต้องทำได้เหมือนกัน จึงทำให้ ชาวบ้านนั้นมีการอยู่ด้วยกันด้วยเศรษฐกิจที่พอเพียงและพึ่งพาอาศัยกันและกัน จนมีคุณภาพชีวิตที่ ดียิ่งขึ้น

^{๙๕} สัมภาษณ์ นายชาติ เณียง, อดีตผู้ใหญ่บ้านบ้านป่าสังข์, วันที่ ๑๕ มิถุนายน ๒๕๕๕.

^{๙๖} สัมภาษณ์ นายสุวรรณ ชันทัพ, ผู้ใหญ่บ้านบ้านป่าสังข์, วันที่ ๑๕ มิถุนายน ๒๕๕๕.

๔.๓ ด้านการศึกษา

พระครูโสภณบุญเขต (โสม โสภโณ) ท่านใช้หลักสัปปริสธรรม ๗ ในการการศึกษาและการศึกษาสงเคราะห์ คือ ให้การศึกษาและความอนุเคราะห์กับพระภิกษุสามเณร และฆราวาสที่ยากจน มีความสำคัญต่องานการศึกษาอย่างเปี่ยมล้น จัดการศึกษาให้กับคณะสงฆ์หลากหลายรูปแบบส่งเสริมสนับสนุนให้ทุนการศึกษาอย่างต่อเนื่องทั้งทางโลก และทางธรรมเป็นผู้ใฝ่รู้ศึกษาอยู่ตลอดเวลา ให้การส่งเสริมผู้ด้อยโอกาส และผู้มีความพยายามขวนขวายหาความรู้^{๑๓} เป็นพระมหาเถระซึ่งเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ผู้ศึกษาครูอาจารย์ ให้การสนับสนุนงบประมาณช่วยเหลือ โดยการรู้จักปฏิบัติให้เหมาะสมในการจัดกิจกรรมทางด้านการศึกษาสงเคราะห์ต่างๆ และส่งเสริมให้เหมาะสมกับกิจกรรม^{๑๔} มีการจัดการศึกษาแก่บุคคลทุกวัยทุกระดับ การจัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม จัดตั้งศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด การจัดสอนหลักสูตรพระพุทธศาสนา วันอาทิตย์ จัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมศึกษา เป็นหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล จัดอบรมคอมพิวเตอร์สำหรับเยาวชน/ประชาชน นำหลักพุทธธรรมไปสู่ประชาชนในพื้นที่ต่างๆ การจัดบรรพชาภาคฤดูร้อน

ท่านใช้หลักไตรสิกขากับงานศาสนศึกษา ในฐานะที่เป็นเจ้าคณะอำเภอ ด้านการศาสนศึกษา^{๑๕} โดยแบ่งวิธีการส่งเสริมการศึกษาได้ ๒ ประเภทใหญ่ ๆ ดังนี้

๑. การส่งเสริมการศึกษาแก่นักบวชท้องถิ่น ได้แก่ ส่งเสริมพระภิกษุสามเณรในท้องถิ่นที่เข้าบวชในพระพุทธศาสนา ให้การสนับสนุนการศึกษาในพรรษา เพื่อให้มีความรู้ความสามารถในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้ เพราะนักบวชท้องถิ่น คือ บุคลากรสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้มั่นคงในอนาคตต่อไป

๒. การส่งเสริมการศึกษาแก่สามเณร ที่เข้ามาศึกษาอยู่ในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา โดยการให้ทุนสนับสนุนการศึกษา และเข้ามาฝึกฝนศึกษาเรียนรู้วิธีการเผยแผ่ศาสนาธรรม เพื่อช่วยกันเผยแผ่พระพุทธศาสนา และเพื่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนาต่อไป พระครูโสภณบุญเขต (โสม โสภโณ) ได้กล่าวถึง อุดมการณ์การศึกษาของการจัดการศึกษาเรียนรู้นั้น อย่ามุ่งแต่คັນถุระเพียงอย่างเดียว ต้องส่งเสริมวิปัสสนาธุระควบคู่ไปด้วยเพราะคนในยุคปัจจุบัน

^{๑๓} สัมภาษณ์ นายคำจันทร์ วรรณสิงห์, ครูโรงเรียนป่าสังข์-ป่าม่วงวิทยา, วันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๕๕.

^{๑๔} สัมภาษณ์ พระครูสุตปัญญารักษ์, เจ้าคณะตำบลป่าสังข์เขต ๑, วันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๕๕.

^{๑๕} สัมภาษณ์ นายสุวรรณ เณียง, ครูโรงเรียนบ้านป่าสังข์-ป่าม่วงวิทยา, วันที่ ๑๒ สิงหาคม ๒๕๕๕.

กำลังต้องการปฏิบัติธรรม เราจะไม่ทอดทิ้งหลักวิปัสสนา อันเป็นพื้นฐานการศึกษาปฏิบัติ อย่างน้อยพระผู้ปฏิบัติงานต้องแนะนำกรรมฐานอย่างง่าย ๆ ได้ ต้องมีเทคนิควิธีการสอนให้แต่ละบุคคลเกิดโอภาสมิตขึ้น เพื่อให้รู้ทั้งคันธธุระและวิปัสสนาธุระควบคู่กันไปนี้เป็นอุดมการณ์จัดการศึกษาเบื้องต้นให้แก่บุคลากรในวัดนำไปเป็นแนวทางปฏิบัติ^{๒๐}

การจัดการศึกษาของพระครูโสภณบุญเขต (โสม โสภโณ) เป็นการจัดการศึกษาเรียนรู้แบบง่าย ๆ มุ่งผลิตบุคลากรเพื่อสนองงาน^{๒๑} ให้รู้จักนำเทคนิควิธีการนำความรู้ที่ได้ศึกษามาแล้วออกมาใช้ประโยชน์ โดยมุ่งเน้นไปที่การพัฒนาลักษณะนิสัยให้สอดคล้องกับความรู้ที่มีอยู่แล้ว เกิดความรู้ผสมผสานเป็นกระบวนการพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ ใช้ทักษะการปฏิบัติงานมาเป็นสื่อการศึกษาผสมผสานเข้ากับหนึ่งสมอง สองมือ ซึ่งสามารถจัดการศึกษาของวัดออกเป็น ๓ ระบบ ดังนี้

๑. การศึกษาในระบบ เป็นการส่งเสริมการศึกษาของพระภิกษุให้มีความรู้ในระดับสูงขึ้น ต่อจากการศึกษาในระบบมหาวิทยาลัยสงฆ์ และมหาวิทยาลัยทั่วไป ตั้งแต่ระดับปริญญาตรีโทและเอก โดยวัดเป็นผู้ให้ทุนสนับสนุนการศึกษาขึ้นอยู่ที่ศักยภาพ ความสามารถของผู้เรียนแต่ละรูป วัดเป็นเพียงบันไดให้ก้าวเดินตามกำลังศักยภาพจะจบช้าหรือเร็ว อยากได้ปริญญาหรือปริญญาลิทธิเต็มที

๒. การศึกษานอกระบบ เป็นการศึกษาภายในวัด โดยอาศัยกระบวนการทำงานเป็นแผนกเพื่อแจกแจงการใช้ความรู้ความสามารถที่มีอยู่แล้ว ด้วยการนำออกมาใช้พัฒนาการเรียนรู้ปฏิบัติจริง เช่น แผนกทุน เลขาณูการ แผนกประชาสัมพันธ์ แผนกการเกษตร แผนกการบัญชีแผนกโภชนาการ แผนกการเงิน แผนกการการจัดวิทยุชุมชน แผนกพระวิทยากร และแผนกบรรยายนอกสถานที่ เป็นต้น

๓. การศึกษาไม่มีระบบ (เหนือระบบ) เป็นการจัดการศึกษามุ่งผลิตนักเผยแผ่ หรือพระธรรมทูต สร้างความคิด สร้างงานเป็นงานตนเอง เช่น การผลิตหนังสือ แผ่นซีดีรอมสื่อสารการเผยแผ่ตามความถนัดแต่ละรูป วัดจัดทุนสนับสนุน ซึ่งในระบบการศึกษานี้ มุ่งสร้างเสริมความรู้ภายในจิตอาวุธทางปัญญา มีการเจริญวิปัสสนากรรมฐาน เพื่อความหลุดพ้นคือ พระนิพพานการจัดการศึกษาทั้ง ๓ ระบบนั้น เพื่อให้พระภิกษุมีความสามารถสนองงานภายในวัดภายนอกวัดได้พยายามสร้างทีมงานให้สอดคล้องกับประเภทงานในทีมงานแต่ละแผนกอย่างน้อยต้องมี ๔ คน คือ เจ้าของงาน ผู้ร่วมทำงาน ประกอบด้วย ระดับทำงานแทน ระดับผู้ช่วยงานและระดับรับใช้งาน ซึ่ง

^{๒๐} สัมภาษณ์ นายบุญทัน วงศ์อามาตย์, ครู โรงเรียนบ้านป่าสังข์-ป่าม่วงวิทยา, วันที่ ๑๕ มิถุนายน ๒๕๕๕.

^{๒๑} สัมภาษณ์ นายสุวรรณ ชันทัพ, ผู้ใหญ่บ้านบ้านป่าสังข์, วันที่ ๑๕ มิถุนายน ๒๕๕๕.

ในทีมงานหนึ่งอาจจะมีทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์ การจัดการศึกษาในระบบเป็นการพัฒนาศักยภาพของบุคลากร เพื่อสนองงานวัดและสังคมภายนอก เป็นการกั้นคนดีสู่สังคม ส่วนการศึกษานอกระบบ เป็นการผลิตบุคลากรสนองงาน ส่งเสริมการเรียนรู้เฉพาะทางและการเรียนรู้ตลอดชีวิต การศึกษาที่มีระบบเป็นการผลิตบุคลากรสนองงานการปฏิบัติศาสนกิจโดยเฉพาะเพื่อให้เกิดความชำนาญเรียนรู้เฉพาะทางเผยแผ่ อันเป็นภารกิจหลักของการปฏิบัติศาสนกิจ

พระครูโสภณบุญเขต (โสม โสภโณ) ให้ข้อคิดการปฏิบัติงานว่า “เพราะความเข้าใจ ทำให้งานการทำงานต้องเข้าถึงงาน อย่าเข้าถึงเพียงคนทำงาน ถ้าทำงานเอาการเอางานก็จะได้ การไต่ถาม” ดังนั้นเมื่อทำกิจกรรมอะไรก็ตาม แต่ละคนสามารถพิจารณาก่อนกระทำหรือตรวจสอบหลังกระทำได้ เพราะในเวลาที่เราเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับสิ่งทั้งหลายนั้น จะต้องมีความตั้งใจและปัญญา

พระครูโสภณบุญเขต (โสม โสภโณ) ได้กล่าวถึงวิกฤตการณ์ศึกษา ปัจจุบันสังคมกำลังขาดสติ^{๒๒} เริ่มตั้งแต่บ้านไม่มีวัฒนธรรม ตั้งอยู่บนความฝันเกินความจริง ชีวิตคนกำลังขาดสติ วัฒนธรรม ศิลธรรม สมบัติตั้งแต่เสื้อผ้า ผืนดิน ธนาการ หลุดลุ่ยหมด จำเป็นต้องใช้ปัญญาแสวงหาความรู้เพื่อไว้ประดับโชว์ คำขาย ใช้สอย เพราะการศึกษาไม่รู้ว่าจะรู้คือความรู้ความจำเป็น เป็นการศึกษาที่ไม่ถูกทาง การศึกษาที่ถูกต้องจะต้องประกอบด้วยปัญญาดับทุกข^{๒๓} ได้สร้างความสุขให้กับตัวเรา นำ ไปสู่การใช้ความสุขอันประณีต โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ซึ่ง ได้จัดแนวทางการส่งเสริมการศึกษา ดังนี้

๑. จัดเป็นหน่วยงานรวบรวมข้อมูลข่าวสาร เกี่ยวกับประชาชน วัฒนธรรม ประเพณี ศิลปกรรม สถาปัตยกรรมของชาติ และพระพุทธศาสนาของประเทศไทย

๒. ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีตำรา เอกสาร หนังสืออ้างอิงทางศาสนา ปรัชญา ประวัติศาสตร์โบราณคดี และภาษาศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณี เพื่อการศึกษาค้นคว้าวิจัย งานวิทยานิพนธ์ และงานวิจัยนักวิชาการทั่วไป

๓. จัดห้องสมุดพระพุทธศาสนาให้กับทางโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา มีหลักสูตรนักธรรม บาลี อรรถกถา หนังสืออ้างอิง ตำรา และผลงานของนักวิชาการทางศาสนาจัดศาลาปฏิบัติธรรม ที่สนทนาธรรม ให้บริการแก่ชุมชนและผู้สนใจทั่วไปท่านมักใช้หลักไตรสิกขา คือ สติ สมาธิ ปัญญา

เมื่อท่านได้พัฒนาทางด้านการศึกษาย่อมที่จะเกิดผลการพัฒนาทางด้านจิตใจ การพัฒนาทางด้านจิตใจหมายถึง การพัฒนาทางนามธรรม เช่น การปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมแก่ศาสนิกชน

^{๒๒} สัมภาษณ์ นางวัน พลยาง, ชาวบ้านป่าสังข์, วันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๕๕.

ในท้องถิ่น รวมถึงกิจกรรมต่างๆ ที่วัดควรจะเป็นศูนย์กลางจัดขึ้นเพื่ออำนวยความสะดวกต่อชุมชน หมู่บ้านนั้นๆ การพัฒนาทางด้านนี้ ควรจะได้นำหน้าหรือพัฒนาควบคู่ไปกับการปรับปรุงสภาพแวดล้อมทางด้านวัตถุหรือรูปธรรม ตัวอย่างที่วัดควรจัดเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ชุมชน^{๒๓} คือ (๑) การจัดให้มีการทำบุญสมทานศีล และฟังพระธรรมเทศนาทุกวันธรรมสวนะ และวันสำคัญทางศาสนา (๒) การจัดงานเพื่อรำลึกถึงขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามในวันสำคัญต่างๆ เช่น วันตรุษ วันสารท วันสงกรานต์ วันลอยกระทง ฯลฯ การนี้จะจัดให้มีการละเล่นพื้นบ้าน สนทนาธรรม บรรยายธรรม ฟังปาฐกถาจัดนิทรรศการ เป็นต้น งานก็จะมีความหมายและความสำคัญมากขึ้น (๓) การส่งเสริมให้ลูกหลานในชุมชนหรือในตำบลนั้นได้บรรพชา อุปสมบท เพื่อศึกษาและปฏิบัติตามพระธรรมวินัย (๔) การจัดให้มีการสอนพระปริยัติธรรมภายในวัด และส่งเสริมให้พระสงฆ์ในวัดได้ศึกษาหาความรู้ในสาขาวิชาการต่างๆ อย่างกว้างขวาง (๕) การจัดตั้งหน่วยพุทธมามกะผู้เยาว์ ให้เรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ หรือจัดสอนธรรมศึกษาแก่นักเรียนและประชาชนภายในวัด (๖) การจัดสอนและอบรมกรรมฐาน ทั้งสมถกรรมฐานและวิปัสสนากรรมฐาน แก่ประชาชน นักเรียน นักศึกษา ผู้ที่ปรารถนาจะเข้าวัดเพื่อสงบจิตสงบใจ^{๒๔}

ท่านยังมีการพัฒนาบริเวณสถานที่ และเสนาสนะของวัดให้เป็นอุทยานการศึกษาการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน และการเผยแพร่ข่าวสารข้อมูล ให้เกิดเจตคติที่ดีแก่ประชาชน จึงมีแนวทางการปฏิบัติ ประกอบด้วย^{๒๕}

(๑) ด้านบริเวณและอาคารสถานที่ จัดรูปแบบ คือ วัดที่ตั้งอยู่ในแหล่งชุมชน

(๒) จัดวัดให้มีบริเวณร่มรื่น สวยงาม สะอาด สงบ และมีสภาพเป็นอุทยานหรือสวนป่าที่มีความร่มรื่น และเป็นธรรมชาติให้มากที่สุด เพื่อเปิดโอกาสให้นักเรียน นิสิตนักศึกษาและประชาชนได้เข้ามาพักผ่อน พร้อมทั้งศึกษาหาความรู้

(๓) จัดวางผังวัดที่เป็นสัดส่วนโดยแบ่งเขตพุทธาวาส เขตสังฆาวาส และเขตฌาปนสถานให้เป็นระเบียบ

(๔) จัดให้มีแหล่งน้ำสะอาดไว้บริการแก่พระภิกษุ สามเณร และประชาชน

(๕) จัดให้มีหอกระจายข่าว เพื่อสอดแทรกความรู้และบริการข่าวสารต่างๆ ให้แก่ชุมชน

^{๒๓} สัมภาษณ์ นายชาติ เจริญ, อดีตผู้ใหญ่บ้านบ้านป่าสังข์, วันที่ ๑๕ มิถุนายน ๒๕๕๕.

^{๒๔} สัมภาษณ์ นายวินัย เพิ่มพูล, ผู้ใหญ่บ้านบ้านโนนเมือง, วันที่ ๑๕ มิถุนายน ๒๕๕๕.

^{๒๕} สัมภาษณ์ นายคำนิง ทานา, ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน บ้านป่าสังข์, วันที่ ๑๕ มิถุนายน ๒๕๕๕.

(๖) จัดทำพิพิธภัณฑ์สถาน พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น เพื่อเป็นแหล่งอนุรักษ์มรดกทางศิลปหัตถกรรม จัดแสดงโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุและวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อเป็นการสนับสนุนวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว

(๗) จัดทำธรรมสถานหรือสวนธรรม เพื่อเป็นสถานที่ฝึกอบรมศีลธรรมจริยธรรม ให้แก่ประชาชนและคนในท้องถิ่นนั้น^{๒๖}

ผลจากการสาธารณูปการที่ท่านได้ทำต่อการศึกษา นั้น ทำให้ประชาชนชาวบ้านมีความรู้ทางด้านการศึกษาทั้งเรื่องของการจักสานที่ท่านเป็นผู้ถ่ายทอดด้านนี้อย่างเชี่ยวชาญ จนลูกหลานเข้ามาศึกษากันมากมายอย่างล้นหลาม ทั้งด้านสถานที่ช่วงขณะที่ท่านดำรงตำแหน่งทางคณะสงฆ์เป็นเจ้าคณะอำเภอ ท่านก็ได้ปรับปรุงสถานที่ของท่านให้เหมาะแก่การสอบนักธรรม และสอบธรรมสนามหลวง โดยสร้างศาลาบำเพ็ญประโยชน์เพื่อใช้ในการนี้โดยเฉพาะ ทั้งยังสนับสนุนในเรื่องของการช่วยเหลือการสร้างห้องสมุดของโรงเรียนในชุมชนนั้น ทั้งในวัดยังเป็นที่ศึกษาทางด้านพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์เพื่อให้เยาวชนในชุมชนเข้ามาศึกษา ผลที่ได้คือประชาชนในชุมชนมีความสุขต่อความรู้ที่ตนได้และสามารถนำความรู้ไปใช้ในการประกอบอาชีพหรือการดำรงชีวิตประจำวันได้ดียิ่งขึ้น

๔.๔ ด้านงานศิลปหัตถกรรม

พระครูโสภณบุญเขต (โสม โสภโณ) ท่านเป็นบุคคลที่ชอบการทำเครื่องจักสาน ไม่ว่าจะเป็นกระติบข้าว ตะกร้า อุปกรณ์หาปลาของชาวนา ฯลฯ ท่านได้ทำไว้ก่อนที่ท่านจะมรณภาพ ซึ่งปัจจุบันนี้ยังมีให้เห็นอยู่ ไม่เพียงแต่ท่านจะทำงานด้านเครื่องจักสานเก่ง ท่านยังสอนให้ลูกหลานของชาวบ้านทำเป็นอีกด้วย ดังนั้นท่านจึงสนับสนุนส่งเสริมงานประเภทนี้เป็นอย่างมากโดยท่านมีแนวคิดในการอนุรักษ์ ดังนี้

๑) ท่านมีการส่งเสริมและพัฒนาหัตถกรรมโดยคงเอกลักษณ์และลักษณะเฉพาะท้องถิ่นไว้ ด้วยการศึกษาลักษณะเฉพาะของหัตถกรรมแต่ละท้องถิ่น เพื่อหาเอกลักษณ์ที่ดีเด่น แล้วนำลักษณะดังกล่าวมาเผยแพร่ให้มากและผลิตเพิ่มมากขึ้น เพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพและยังคงคุณค่าไว้ไม่เปลี่ยนแปลง^{๒๗}

๒) ท่านมีการส่งเสริมและพัฒนาหัตถกรรมโดยใช้รูปแบบดั้งเดิมเป็นแนวทางและประยุกต์เอกลักษณ์เฉพาะของหัตถกรรมแต่ละท้องถิ่นมาสร้างสรรค์ขึ้นใหม่ โดยจะต้องมีการศึกษา

^{๒๖} สัมภาษณ์ นายฝั้น เจริญ, น้องชายพระครูโสภณบุญเขต, วันที่ ๑๒ สิงหาคม ๒๕๕๕.

^{๒๗} สัมภาษณ์ นายพงษ์พันธ์ คู่กระสังข์, เยาวชนบ้านป่าสังข์, วันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๕๕.

และออกแบบอย่างถูกวิธี เพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพและความงดงามที่สอดคล้องกันทั้ง ลวดลายรูปทรงและโครงสร้างของผลิตภัณฑ์^{๒๘}

พระครูโสภณบุญเขต (โสม โสภโณ) ท่านคิดว่าเครื่องจักสานเป็นงานศิลปหัตถกรรม ที่มีคุณค่าต่อชีวิตของชาวบ้าน จุดประสงค์หลักของการทำเครื่องจักสานขึ้นมาก็เพื่อประโยชน์ใช้ สอยในชีวิตประจำวันเป็นสำคัญ ไม่ว่าจะเป็นอุปกรณ์ต่าง ๆ เครื่องมือในการประกอบอาชีพ การ อุปโภคบริโภคใช้สอยในพิธีกรรมทางศาสนา และความเชื่อตามขนบประเพณีก็ตาม นอกจากนี้ เครื่องจักสานที่สร้างขึ้นเพื่อประโยชน์ใช้สอยโดยตรงแล้ว ยังมีการสร้างสรรค์เครื่องมือเครื่องใช้ที่มี ความประณีตงดงาม ซึ่งเป็นงานศิลปหัตถกรรมที่มีคุณค่าขึ้นมาด้วย^{๒๙} เครื่องจักสานในท้องถิ่น ต่าง ๆ จะมีเอกลักษณ์และลักษณะท้องถิ่นที่แตกต่างกันไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับ การเลือกใช้วัสดุให้ เหมาะสมกับการใช้สอย และคตินิยมของท้องถิ่น ซึ่งความต้องการทางด้านประโยชน์ใช้สอยจะเป็น ตัวกำหนดในการสร้าง รูปทรง โครงสร้าง ลวดลายและการเลือกใช้วัสดุ เอกลักษณ์และ ลักษณะเฉพาะท้องถิ่นของเครื่องจักสานเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นประวัติศาสตร์ความเป็นมาของ ชุมชน ลักษณะทางวัฒนธรรม การประกอบอาชีพ การดำรงชีวิตตลอดจนลักษณะทางภูมิศาสตร์ ของแต่ละท้องถิ่นด้วย^{๓๐}

ในปัจจุบันชาวบ้านเริ่มมีการผลิตเครื่องจักสานเพิ่มมากขึ้น เพราะเป้าหมายของการผลิต จะเปลี่ยนจากการทำผลิตภัณฑ์เพื่อใช้ในครัวเรือน หรือแลกเปลี่ยนกับปัจจัยในการครองชีพอื่น ๆ มา เป็นการทำให้ขายเป็นรายได้พิเศษนอกเหนือไปจากอาชีพหลัก หรือบางท้องถิ่นทำการผลิตเป็น อาชีพหลักก็มีเป็นจำนวนไม่น้อย ผลิตภัณฑ์เครื่องจักสานได้มีการพัฒนาเพื่อให้สามารถนำมาใช้ ประโยชน์ได้อย่างกว้างขวางยิ่งขึ้น เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการทางเศรษฐกิจ และความ เปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมจากการเปลี่ยนแปลงเป้าหมายของการผลิตเครื่องจักสานดังกล่าวข้างต้น ทำให้หัตถกรรมเครื่องจักสานมีการพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว ซึ่งก่อให้เกิดผลกระทบต่อเครื่องจักสาน อย่างมากทั้งผลดีและผลเสีย

ผลดีคือ ทำให้ราษฎรในชุมชนที่ผลิตเครื่องจักสานมีรายได้เพิ่มขึ้นและมีงานทำทั้งที่เป็น อาชีพรองและอาชีพหลัก

^{๒๘} สัมภาษณ์ นางบุญหนา พิบูลย์, น้องสาวพระครูโสภณบุญเขต, วันที่ ๑๕ มิถุนายน ๒๕๕๕.

^{๒๙} สัมภาษณ์ นายประมวล คู่กระสังข์, ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ ๗, วันที่ ๒๕ สิงหาคม ๒๕๕๕.

^{๓๐} สัมภาษณ์ พระมหาสมพงษ์ วิฑูรย์, รองเจ้าคณะอำเภอจตุรพักตรพิมาน, วันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๕๕.

ผลเสียคือ เมื่อมีการเพิ่มปริมาณของผลิตภัณฑ์เครื่องจักสานอย่างรวดเร็วจะทำให้เกิดมีปัญหาด้านตลาดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ เนื่องจากปริมาณความต้องการใช้เครื่องจักสานนั้นอยู่ในวงจำกัด และเมื่อมีการผลิตจนเกินความต้องการของตลาดก็จะมีผลทำให้ราคาของผลิตภัณฑ์ตกต่ำลงไม่คุ้มกับการลงทุน นอกจากนั้นยังมีผลเสียทางคุณค่าด้านความงามและศิลปะของเครื่องจักสานเนื่องจากการนำเอาวัสดุสมัยใหม่เข้ามาประกอบกับเครื่องจักสานที่ใช้วัสดุพื้นบ้าน มีการใช้วัสดุพื้นบ้านที่มีอยู่ตามธรรมชาติอย่างฟุ่มเฟือย ซึ่งจะส่งผลให้เกิดการขาดแคลนวัสดุในการผลิตในอนาคต มีการเปลี่ยนแปลงรูปทรง ลวดลายและโครงสร้างเครื่องจักสาน ตามความต้องการของตลาด โดยมิได้คำนึงคุณค่าทางความงาม

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น จะเห็นว่าการพัฒนาเครื่องจักสานในลักษณะที่เป็นไปอย่างรวดเร็วนั้นจะก่อให้เกิดผลเสียในระยะยาวมากกว่าผลดี การพัฒนาอย่างรวดเร็วนั้นควรจะต้องมีการศึกษาวิจัยอย่างละเอียดถี่ถ้วน และทำอย่างมีระบบในระยะยาวจึงจะเกิดผลดีและได้ประโยชน์อย่างแท้จริง ซึ่งในการพัฒนาดังกล่าวจำเป็นต้องมีการอนุรักษ์หัตถกรรมเครื่องจักสานพื้นบ้านเพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาที่เป็นมาในอดีตและใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาของเครื่องจักสานที่ถูกต้องต่อไป ทั้งนี้เพื่อบำรุงไว้ซึ่งเครื่องจักสานที่มีคุณค่าและเอกลักษณ์ของชาวบ้าน เนื่องด้วยงานหัตถกรรมพื้นบ้านเป็นงานศิลปะที่แสดงให้เห็นภูมิปัญญาของบรรพบุรุษ ช่วยให้เกิดเศรษฐกิจแบบพอเพียงจึงมีความจำเป็นที่ภาครัฐและเอกชนควรร่วมมือกันส่งเสริมและพัฒนางานด้านหัตถกรรมพื้นบ้านในภาคตะวันออกเฉียงเหนืออย่างจริงจัง โดยพัฒนาในทุกด้านพร้อมกันไปทั้งการพัฒนาการผลิต ให้ความรู้การตลาดรวมไปถึงการสร้างบรรจุภัณฑ์อย่างครบวงจร ซึ่งจะช่วยให้เศรษฐกิจและสังคมของประชาชนดีขึ้น และเป็นการช่วยอนุรักษ์ภูมิปัญญาไทยไปพร้อมกับการมีเศรษฐกิจอย่างพอเพียงเกิดขึ้นในชุมชนต่อไป

ดังนั้น ผลของการเผยแผ่ทางด้านหัตถกรรมของพระครูโสภณบุญเขต (โสม โสภโณ) หัตถกรรมเครื่องจักสานเป็นมรดกทางวัฒนธรรม และเป็นบันทึกทางประวัติศาสตร์ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงเอกลักษณ์ วิถีชีวิต ความรักความผูกพันระหว่างคนกับธรรมชาติสิ่งแวดล้อมตลอดจนความเชื่อ โดยได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษที่สั่งสมและสืบทอดต่อกันมา ปัจจุบันเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต ความคิดและค่านิยมของคนไทย เมื่อเข้าสู่ยุคสารสนเทศการดำเนินชีวิตของคนไทยดำเนินไปอย่างรีบเร่ง มีการบริโภคผ่านสังคมสารสนเทศส่งผลให้คนไทยขาดการกลั่นกรองด้านความถูกต้อง สารประโยชน์และศีลธรรมกลายเป็นสังคมบริโภคนิยมถ่ายทอดค่านิยมและความต้องการไปสู่ลูกหลานทำให้การดำเนินชีวิตได้เปลี่ยนไปสู่วัตถุนิยมที่ยึดสินค้าน้ำและคุณภาพสินค้าน้ำเป็นหลัก ผลการพัฒนาเชิงพาณิชย์ทำให้ชาวบ้านเห็นความสำคัญของเงินมากขึ้น เปลี่ยนจุดมุ่งหมายการผลิตเพื่อยังชีพมาเป็นเพื่อขาย โดยนำเงินไปใช้จ่าย ซื้อสิ่งของอุปโภคต่าง ๆ ทำให้เกิดการพึ่งพาตนเอง

น้อยลง และยังพบว่าผู้ประกอบการอาชีพสวนกระติบข้าวมีรายได้จากการจำหน่ายผลผลิตเพียงพอกับค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน แต่ละครอบครัวมีเงินเหลือเก็บออมบ้างและสามารถส่งบุตรหลานศึกษาต่อในระดับสูงขึ้นได้ เนื่องจากสมาชิกในครอบครัวต้องช่วยเหลือในการผลิต จึงไม่นิยมเคลื่อนย้ายแรงงานไปทำงานที่อื่น ทำให้ครอบครัวมีความอบอุ่น มีเวลาร่วมพัฒนาหมู่บ้านมากขึ้น ปัญหาสังคมลดลง และมีความภาคภูมิใจในอาชีพของตน ส่วนสภาพความเป็นอยู่โดยทั่วไปมีลักษณะเป็นสังคมเมืองอย่าเห็นได้ชัดจากผลการศึกษาเกี่ยวกับหัตถกรรมไม้ไผ่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สรุปได้ว่าหัตถกรรมไม้ไผ่ มุ่งเพื่อเป็นประโยชน์ใช้สอยในชีวิตประจำวันส่วนใหญ่ใช้วัสดุ กรรมวิธี และอุปกรณ์การผลิตตามแบบที่เคยทำกันมาในอดีตบางส่วนอาจเปลี่ยนแปลงวัสดุบ้าง เช่น ใช้เชือกไนลอนแทนหวาย จากผลการวิจัยจะเห็นได้ว่ามีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาหัตถกรรมไม้ไผ่ แต่ขณะเดียวกันก็ต้องอนุรักษ์ของท้องถิ่นไปพร้อมกัน

๔.๕ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

การเผยแผ่ในด้านนี้ผลที่ได้คือ ประชาชนนำสิ่งที่ท่านสอนไปพัฒนาคุณภาพชีวิตทำให้เปลี่ยนแปลงความเชื่อ ทศนคติ ความคิดและพฤติกรรมในเชิงลบต่อพระพุทธศาสนาให้เป็นไปในเชิงบวก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาคุณภาพของจิตใจ ตามเหตุที่ว่า จิตที่พัฒนาดีแล้ว ย่อมนำความสุขมาให้ พระครูโสภณบุญเขต (โสม โสภโณ) ท่านใช้หลักสัปปริสธรรม ๑ ในการเผยแผ่ คือ มีการเผยแผ่หลักธรรมคำสอนทั้งทางโลก และทางธรรม แก่คณะสงฆ์และพุทธศาสนิกชนเต็มศักยภาพของท่าน ในฐานะพระสงฆ์รูปหนึ่งที่ประกาศศาสนธรรมไปยังประชาชนอย่างเสมอต้นเสมอปลายด้วยจิตตลอดมา^{๓๑} รู้จักจัดแบ่งเวลาในการออกเผยแผ่ให้หลักธรรมให้เหมาะสมแก่กาลสมัย รู้จักใช้บุคลากรอย่างเหมาะสม มีการจัดกิจกรรมต่างๆ ที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย กฎหมาย บ้านเมือง ปฏิบัติตามมติมหาเถรสมาคม เป็นหลักในการเผยแผ่ มีหลักการ มีข้อมูล บรรยายตามความเหมาะสม ผ่านสื่อต่างๆ เช่น วิทยุชุมชน การรู้จักเลือกใช้นักเลขาให้เหมาะสมกับกิจการที่จะปฏิบัติเช่น รู้จักใช้ความสามารถของพระสงฆ์ที่มีความรู้ในการเผยแผ่^{๓๒}

พระครูโสภณบุญเขต (โสม โสภโณ) ท่านยังบอกว่าการเผยแผ่พระพุทธศาสนา คือ การทำให้พระพุทธศาสนาขยายวงกว้างออกไป ให้แพร่หลาย ได้แก่ การดำเนินการเพื่อให้หลักคำสอนในพระพุทธศาสนาแพร่หลายออกไป ทำให้มีผู้เลื่อมใสศรัทธาในพระรัตนตรัย น้อม

^{๓๑} สัมภาษณ์ พระมหาสมพงษ์ ฐิตปัญโญ, รองเจ้าคณะอำเภอจตุรพักตรพิมาน, วันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๕๕.

^{๓๒} สัมภาษณ์ นายคำพอง ทวีพันธ์, ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ ๑, วันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๕๕.

นำเอาหลักธรรมในพระพุทธศาสนาไปประพฤติปฏิบัติเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ปฏิบัติเหล่านั้น เพราะพระพุทธศาสนาบังเกิดขึ้นมาเพื่อประโยชน์สุขแก่ชาวโลก หัวใจสำคัญในการเผยแผ่คำสอนของพระพุทธศาสนา ก็เพื่อประโยชน์สุขแก่ชาวโลก โดยให้เกิดประโยชน์สุข ตามที่พระพุทธองค์ทรง พระประสงค์ ๓ ประการ คือ ทิฐุธรรมมิกตประโยชน์(ประโยชน์ในชาตินี้) สัมปรายิกตประโยชน์(ประโยชน์ในชาติหน้า) และปรมาตมประโยชน์(ประโยชน์อย่างยิ่ง คือ พระนิพพาน) พระภิกษุผู้เป็นเจ้าอาวาสและเจ้าคณะทุกชั้น มีหน้าที่จะต้องรับผิดชอบ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ตามบทบัญญัติมาตรา ๓๗ (๓) แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ฉบับที่ ๒ พ.ศ. ๒๕๓๕ ดังนี้ตามบทบัญญัตินี้ ได้จำแนกการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอันเป็นหน้าที่ของเจ้าอาวาสหรือผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาสจะต้องปฏิบัติรับผิดชอบ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา จะต้องจัดต้องทำ อันเป็นภารกิจประจำตลอดเวลาที่ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส หรือตำแหน่งที่สูงขึ้นไป แยกออกเป็น ๒ ประเภท คือ

๑. เป็นฐานะในการจัดการศึกษาอบรมสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิต

๒. เป็นฐานะในการอบรม และสั่งสอนธรรมะแก่คฤหัสถ์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ทั้งวัด และพระสงฆ์ได้ทำการเผยแผ่พระพุทธศาสนามากเป็นพิเศษ ดังจะเห็นได้จากมีหน่วยพระธรรมทูต ธรรมจาริกธรรมพัฒนาและหน่วยอบรมทางจิต ซึ่งมีหน่วยอบรม อ.ป.ด. (หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล)^{๓๓} ทั้งนี้การเผยแผ่จะได้ผลก็ต่อเมื่อ

๑. พระสงฆ์จะต้องศึกษา ให้มีความรู้ความเข้าใจในพระธรรมวินัย และปฏิบัติตามอย่างจริงจังสอนอย่างไร ปฏิบัติได้ออย่างนั้น

๒. ไม่สอนให้คลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง เพื่อประโยชน์ของคน

๓. ไม่ติดยึดในแง่ใดแง่หนึ่งของหลักธรรม

๔. ไม่เห็นแก่ความง่าย ดีความธรรมวินัยตามชอบใจ หรือความต้องการของประชาชน

๕. ไม่สนองความต้องการความต้องการของผู้มีอำนาจ

๖. ประสานความเข้าใจ ความเชื่อหรือลัทธิศาสนาอื่น ๆ

พระครูโสภณบุญเขต (โสม โสภโณ) กล่าวว่าพุทธศาสนิกชนทุกคนมีหน้าที่ เผยแพร่พระพุทธศาสนาให้กว้างไกลออกไป ประโยชน์สุขของชาวโลก ความยั่งยืนของพระพุทธศาสนาและความมั่นคงของชาติไทย ผู้ที่ทำหน้าที่เผยแผ่ศาสนาได้ดี ต้องเป็นผู้รู้ศาสนา และปฏิบัติตามหลักธรรมในศาสนาได้โดยสมบูรณ์ เป็นนิมิต การเผยแผ่พระพุทธศาสนามีคำที่ใช้อยู่ ๒ คำ คือ คำว่า “เผยแผ่” และ “เผยแผ่” คำว่า “เผยแผ่”เป็นลักษณะของมิชชันนารี คือ มุ่งมั่นจะให้ผู้อื่นยอมรับ

^{๓๓} สัมภาษณ์ นายชาติ เณียง, อดีตผู้ใหญ่บ้านบ้านป่าสังข์, วันที่ ๑๕ มิถุนายน ๒๕๕๕.

ในศาสนาของตน ซึ่งเป็นลักษณะของการจงใจให้อีกฝ่ายหนึ่งหันมานับถือคำสอนนั้น ๆ ส่วนคำว่า “เผยแผ่” หมายถึง การประกาศให้ทราบหากทราบแล้วสนใจก็ไม่เป็นที่น่ารังเกียจ การเผยแผ่เป็น ศัพท์ที่มีลักษณะอะลุ่มอล่วยและแสดงถึงการมีใจกว้างและไม่ผูกมัดผู้อื่นด้วยความคิดของตนเอง หรือ ศาสนาของตน”^{๓๔} ในการเผยแผ่หรือเผยแผ่พระพุทธศาสนา ถ้ากระทำโดยคลุหุสถ์ นิยมใช้ คำว่า “เผยแผ่” เช่น อำนาจหน้าที่ส่วนหนึ่งของกรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการคือ การ เผยแผ่พระพุทธศาสนาอันนับเป็นศาสนาประจำชาติ

องค์การ สมาคมต่าง ๆ ที่ตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา จะใช้คำว่า เผยแผ่พระพุทธศาสนา แต่ถ้าเป็นหน้าที่ของพระภิกษุสามเณรหรือพระสงฆ์จะใช้คำว่า เผยแผ่... เช่น “พระพุทธศาสนาแพร่หลายมาจนถึงทุกวันนี้ ก็เพราะพระสาวกได้ช่วยกันเผยแผ่ พระพุทธศาสนา ถ้าขาดการเผยแผ่แล้ว พระพุทธศาสนาจะไม่แพร่หลายมาจนถึงทุกวันนี้”หน้าที่ใน การเผยแผ่หลักธรรมของวัดหรือพระสงฆ์ ส่วนมากเป็นการจัดการเทศนาอบรมสั่งสอนประชาชน ให้เกิดศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา และตั้งอยู่ในสัมมาปฏิบัติเพื่อเป็นพลเมืองดีของ ประเทศชาติ ซึ่งเป็นหน้าที่ของเจ้าอาวาส เจ้าคณะตำบล เจ้าคณะอำเภอ และเจ้าคณะจังหวัด จะต้อง ทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนา^{๓๕} ดังนี้

๑. อบรมพระภิกษุสามเณรให้มีสมณสัญญา และอบรมในเรื่องจรรยาบรรณตลอด จนถึงการปฏิบัติอันเกี่ยวกับพิธีหรือแบบอย่างต่าง ๆ

๒. อบรมการทำวัตรสวดมนต์ให้เป็นไปโดยมีระเบียบเรียบร้อย

๓. หาอุบายวิธีให้ได้ยินได้ฟังโอวาท คำสั่งสอนหรือคำแนะนำที่เป็นประโยชน์

๔. แนะนำสั่งสอนธรรมแก่ประชาชนให้เข้าใจในศาสนพิธีและการปฏิบัติ

๕. เทศนาสั่งสอนประชาชนให้ตั้งอยู่ในศีลธรรม และให้ได้ยินได้ฟังเรื่องเกี่ยวกับพระ ศาสนาโดยถูกต้อง

๖. หาอุบายวิธีสกัดกั้นสัทธรรมปฏิรูปมิให้เกิดขึ้น หรือบำบัดที่เกิดขึ้นแล้วให้หมดไป โดยที่ชอบ

๗. ขวนขวายเพื่อให้ศิษย์วัดมีความรู้ในเรื่องพระศาสนา และอบรมในทางศีลธรรมมีการ ไหว้พระ สวดมนต์ เป็นต้น

๘. ขวนขวายจัดตั้งห้องสมุด เพื่อประโยชน์แก่การศึกษาธรรมบาลี หรือเพื่อประโยชน์ แก่ประชาชน หรือขวนขวายจัดหาหนังสือเกี่ยวกับความรู้ทั่วไปบ้าง ที่เกี่ยวกับการไหว้พระสวด

^{๓๔} สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้ามกุฎราชกุมาร, การเผยแผ่พระพุทธศาสนา, คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วย เรื่องการ คณะสงฆ์และการพระศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๐), หน้า ๑๔๔.

^{๓๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๕๖.

มนต์บ้าง ที่เกี่ยวกับศีลธรรมบ้าง ที่เกี่ยวกับประวัติพระบ้าง เพื่อให้ผู้รักษาศีลฟังธรรมตามวัดต่าง ๆ ได้ท่อง ได้อ่านได้ ได้ฟังตามควรแก่สถานที่และโอกาส

๘. ขวนขวายจัดหาอุปกรณ์การเรียนภาษาไทยบางประเภทสำหรับชั้นประถมขึ้นไป เพื่อให้เด็กที่ขาดสนใจใช้ในการเรียนกิจการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ วัด และคณะสงฆ์ ในปัจจุบันมีทั้งแบบประเพณี และปรับปรุง ให้เหมาะสมกับสภาพสังคมปัจจุบัน และแบบที่จัดเป็น คณะ หรือหน่วยงานเฉพาะจัดขึ้นมีการดำเนินการ ดังนี้

๑. การเผยแผ่ตามประเพณีคณะสงฆ์และตามประเพณีไทย ได้แก่ การเทศนาอบรมสั่งสอนประชาชนที่วัด ที่บ้าน และผู้อารธนาที่อื่น ๆ ในโอกาสต่าง ๆ ทั้งแบบเทศน์ธรรมดา คือ เทศน์รูปเดียวหรือเทศน์ปฐาวิสัชนา ๒ รูปขึ้นไปและได้มีการปรับปรุงมีการเทศน์ทางวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ หรือบันทึกแผ่นเสียงหรือเทปบันทึกเสียง นำไปเผยแผ่ในที่ต่าง ๆ และโอกาสต่างๆ

๒. การเผยแผ่แบบปรับปรุงให้เหมาะสมกับสภาพสังคมปัจจุบัน ได้แก่ การบรรยายธรรม การสนทนา การปาฐกถาธรรม ในที่ประชุม ที่วัดหรือที่อื่น ๆ ในโอกาสต่าง ๆ หรือโดยทางวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ บันทึกแผ่นเสียงหรือเทปบันทึกเสียงนำไปเผยแพร่อื่น ในโอกาสต่าง ๆ รวมตลอดถึงการพิมพ์หนังสือเทศน์ หนังสือธรรมะออกเผยแผ่ในหนังสือพิมพ์

๓. การเผยแผ่แบบจัดเป็นคณะหรือหน่วยงานเผยแผ่ หรือเป็นสถานศึกษาเป็นการประจำ หรือครั้งคราว หรือจัดเป็นกิจกรรมพิเศษในวัด หรือในหมู่บ้านใกล้เคียงเช่นงานพระธรรมทูต งานพระธรรมจาริก งานอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.) หน่วยสงเคราะห์พุทธมามกะ ผู้เยาว์โรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ฯลฯ

๔. การเผยแผ่พระพุทธศาสนาผ่านวิทยุสัทธาธิการตั้งเป็นสมาคมเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนา เช่น พุทธสมาคมแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ ยุวพุทธิกสมาคมแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ สมาคมส่งเสริมพระพุทธศาสนาต่าง ๆ การบรรยายธรรมในที่ประชุมและทางสื่อมวลชนต่าง ๆ การตั้งชมรมพุทธศาสน์ในมหาวิทยาลัยและโรงเรียนต่าง ๆ

๕. การจัดกิจกรรมเนื่องในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาต่างๆบางวัดจัดให้มีปาฐกถาธรรม เป็นประจำทุกสัปดาห์ หรือจัดกิจกรรมหลายประการ เช่น การหล่อเทียนเข้าพรรษาอาจมีการประกวดกัน วันสงกรานต์ จัดให้มีพิธีสงฆ์น้ำพระ การแห่พระ การขนทรายเข้าวัด การก่อเจดีย์ทราย นอกจากนั้น กิจกรรมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นการจัดกิจกรรมเนื่องในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาต่าง จัดให้มีการเทศน์หรือปาฐกถาธรรม เป็นประจำทุกสัปดาห์ นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมอีกหลายประการ เช่น การหล่อเทียนเข้าพรรษา มีการประกวดเทียนเข้าพรรษาวันสงกรานต์ มีการจัดพิธีสงฆ์น้ำพระ การแห่พระ การขนทรายเข้าวัด การก่อเจดีย์ทราย เป็นต้น

การใช้หลักเทศนาวิธีกับงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระครูโสภณบุญเขต (โสม โสภโณ) ส่วนใหญ่มุ่งเน้นไปในด้านการพัฒนาบุคคลให้มีความรู้คู่คุณธรรม ตลอดจนส่งเสริมให้ได้รับการศึกษาที่สูงขึ้นและเน้นให้ทำประโยชน์แก่สังคมพิจารณาได้จากเนื้อหางานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระครูโสภณบุญเขต (โสม โสภโณ) ที่มักจะเน้นเพื่อวัตถุประสงค์ ๓ ประการดังต่อไปนี้

๑. เพื่อให้มีความรู้ ความรู้ในที่นี้ หมายถึง สนับสนุนส่งเสริมให้ความรู้ ให้การศึกษา วิชาการทั้งทางโลกและทางธรรมทั่วไปโดยไม่จำกัด ไม่ว่าจะเป็นบาลี นักธรรม สายสามัญสายอาชีวะ สายพาณิชย หรืออุดมศึกษา ที่ให้นักเรียนเยาวชนของชาติและทุก ๆ คนไม่เลือกเพศชนชั้นวรรณะให้ได้มีวิชาความรู้ที่ติดตัวไป เพื่อนำไปครองตนโดยสุจริตได้

๒. เพื่อให้มีธรรมะ คือ ให้ทุกคนในทุกส่วนของสังคมมีหลักธรรมในการดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้อง ในส่วนที่นับถือพระพุทธศาสนาได้ใช้ประโยชน์จากคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนา หากนับถือศาสนาอื่นก็ให้มีหลักจริยธรรมของศาสนานั้น อันจะทำให้สังคมสงบสุขได้

๓. เพื่อนำไปทำประโยชน์ คือ สามารถนำความรู้และหลักธรรมะนั้นไปใช้ให้เกิดประโยชน์ทั้งแก่ตนเองและสังคมประเทศชาติส่วนรวม

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาถือเป็นหน้าที่ที่สำคัญของพระครูโสภณบุญเขต (โสม โสภโณ) และพระภิกษุสงฆ์ที่จะต้องน้อมนำหลักธรรมสู่จิตใจพุทธบริษัททั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์ให้มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมของพระบรมศาสดา โดยต้องอาศัยพระสงฆ์สาวกผู้ซึ่งศึกษาและปฏิบัติธรรมกระทั่งเข้าถึงแก่นธรรมอย่างถ่องแท้ แล้วช่วยกันเผยแผ่หลักธรรมนั้นออกไปในรูปแบบ การเทศนา การปาฐกถาธรรม การสนทนาธรรมการอบรมสั่งสอน โดยอาศัยสื่อบุคคลสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อวิทยุโทรทัศน์ หรือสื่ออิเล็กทรอนิกส์อื่น ๆ

ครั้งเมื่อพระครูโสภณบุญเขต (โสม โสภโณ) ได้ศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมทั้งนักธรรม บาลีและฝึกลบปฏิบัติธรรมขัดเกลาจิตใจตนเองสมตามเจตนารมณ์แล้ว ท่านมีจิตเมตตาอนุเคราะห์พุทธบริษัท มุ่งมั่นที่จะปฏิบัติหน้าที่ประชาสัมพันธ์เผยแผ่พระพุทธศาสนาตามที่ตนเองถนัดทั้งทางตรงและทางอ้อม กล่าวคือ ด้านทางตรง คือ การอบรมสั่งสอนพุทธศาสนิกชนทั่วไปให้ได้รับความรู้ ความเข้าใจในหลักธรรมและนำไปปฏิบัติให้ได้ผล เช่น การรักษาศีล การทำบุญตักบาตร การฟังเทศนา การจัดการเรียนการสอนธรรมะ การให้การศึกษา การจัดอบรมกรรมฐาน เป็นต้น ส่วนทางอ้อม คือ การใช้อุบายนำคนให้เข้าถึงซึ่งหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า เช่น การจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา การแต่งตำราหนังสือพระพุทธศาสนา การก่อสร้างพุทธปฏิมากรพุทธสถานการก่อสร้างบูรณปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุอันเป็นหลักฐานที่สำคัญทางพระพุทธศาสนาให้คงอยู่เพื่อเป็นอนุสติแก่พุทธบริษัท เพิ่มพูนศรัทธาและสัมมาปฏิบัติแก่ผู้ที่ได้พบเห็น การสงเคราะห์

ชุมชน การแจกทุนการศึกษา เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นการประชาสัมพันธ์เผยแผ่พระพุทธศาสนาทั้งสิ้น

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระครูโสภณบุญเขต (โสม โสภโณ) ท่านกล่าวไว้ว่า กระบวนการประกาศพระพุทธศาสนา เน้นการออกไปให้การอบรมสั่งสอน^๔ หรือรอให้มีผู้เข้ามาขอรับการอบรมสั่งสอนเป็นหลักตามพระพุทธประสงค์ ๓ ประการ คือ (๑) เพื่อการบำเพ็ญประโยชน์ต่อปวงชน (๒) เพื่อการเสริมสร้างความผาสุกแก่ปวงชน (๓) เพื่อแสดงเมตตาอนุเคราะห์ต่อชาวโลกทั้งปวง โดยวิธีการอบรมสั่งสอน ๗ วิธี คือ

๑) อุปนิสินนกา คือ การปราศรัยสนทนาด้วยเรื่องส่วนตัวแล้วค่อย ๆ สอดใส่คติธรรมเล็ก ๆ น้อย ๆ เข้าไปให้เข้าใจได้คิดและนำไปปฏิบัติ

๒) ธรรมิกกา คือ การประกาศชี้แจง แลกเปลี่ยน ปาฐกถา บรรยาย หรืออภิปรายหัวข้อธรรมที่มีเนื้อหาสาระ

๓) โฉวาทกา คือ การกล่าวแนะนำ แนะนำตักเตือนสั่งสอนเป็นเรื่องเป็นราวไป

๔) อนุศาสนิกกา คือ การกล่าวพร่ำสอน ได้แก่ สอนติดต่อกันบ่อย ๆ พอชินหูแล้วเกิดการเข้าใจ

๕) ธรรมสากัจฉากา คือ การกล่าวสนทนาหรือพูดคุยกันด้วยเรื่องหัวข้อธรรมต่าง ๆ โดยตรง

๖) ปุจฉาวิสัชนากา คือ การถามให้ตอบ หรือเปิดโอกาสให้ถาม หรือถามเองตอบเองให้แจ่มแจ้ง

๗) ธรรมเทศนากา คือ การชี้แจงแสดงผลให้ผู้ฟังรู้อย่างเห็นจริงในธรรมที่ควรรู้ควรเห็น โดยมีท่วงทีลีลาสำนวนโวหารเป็นรูปแบบที่ใช้สำหรับการเทศน์โดยเฉพาะ^๕

การเผยแผ่พุทธธรรมของพระครูโสภณบุญเขต (โสม โสภโณ) ท่านเผยแผ่ธรรมะหรือคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า เป็นการให้การศึกษาแก่ผู้อื่น การเผยแผ่พุทธธรรมของคณะสงฆ์จึงเป็นเรื่องสำคัญยิ่ง ในฐานะเป็นผู้สืบทอดคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า เป็นการสืบทอดอายุพระพุทธศาสนาและนับเป็นบทบาทหลักของพระสงฆ์ เป้าหมายที่แท้จริงของการเผยแผ่ธรรมะจึงมุ่งพัฒนาคนให้มีจิตเป็นพุทธ หรือเป็นผู้ประเสริฐอย่างแท้จริง ให้เกิดปัญญา สามารถแก้ปัญหาได้ให้มีศีลเพื่อนำมาซึ่งการบริโภคอย่างพอเพียง หรือกินอยู่พอดี มีวินัย ให้เข้าใจชีวิต รู้หน้าที่ มีความรับผิดชอบ มีความกตัญญู สุภาพเรียบร้อย เสียสละ ซื่อสัตย์และสุจริต^๖ พระสงฆ์เป็นบุคลากรที่เสียสละทำงานเพื่อ

^๔ มาณี ไชยธีรานุวัตรศิริ และคณะ, “รายงานการวิจัยเรื่อง บทบาทพระสงฆ์ในยุคโลกาภิวัตน์กรณีศึกษาในภาคกลางและภาคตะวันออก”, หน้า ๓๔-๓๕.

^๕ สัมภาษณ์ นายชาติ เณียง, อดีตผู้ใหญ่บ้านบ้านป่าสังข์, วันที่ ๑๕ มิถุนายน ๒๕๕๕.

ประเทศชาติ ช่วยอบรมสั่งสอนประชาชนให้ละชั่ว ประพฤติดี ตามพระธรรมคำสอน ตามกฎหมายระเบียบ และกติกาของบ้านเมืองก่อให้เกิดความสงบสุขขึ้นในสังคม สะดวกต่อการปกครองพัฒนาประเทศ^{๓๔} ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ทั้งนี้เพราะพระสงฆ์มีอุดมคติที่จะนำประชาชนอยู่ ๒ ด้าน ดังนี้

๑) ด้านสติปัญญา ความรู้ พระสงฆ์ที่ดีต้องแนะนำทางออก บอกทางสว่างออกมา ตักเตือนสังคมมนุษย์ถึงภัยอันตรายต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น เป็นดังสัญญาณเตือนภัย ห้ามล้อแก่งสังคม

๒) เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ เป็นแรงบันดาลใจ เป็นสัญลักษณ์ประจักษ์พยานแห่งธรรมความสงบร่มเย็นและสันติภาพ เป็นตัวอย่างแห่งผู้ประพฤติศีลธรรม ความสำรวมระวัง ความมักน้อย สันโดษ ความอดทน ความรักความเมตตา และเป็นผู้แบ่งปันความรักความเมตตากรุณาความสงบร่มเย็นแก่สังคมประเทศชาติ^{๓๕}

ปัจจุบันแม้ว่า พระพุทธศาสนาจะได้รับผลกระทบกระเทือนจากความเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองอย่างมาก และทำให้มีผู้มองศาสนา และสถาบันสงฆ์ ในแง่ต่าง ๆ ทั้งในแง่ดีหรือแง่บวกและแง่ร้ายหรือแง่ลบก็ตาม แต่พระพุทธศาสนาและสถาบันสงฆ์ยังมีอิทธิพลต่อจิตใจของประชาชนคนไทย และแสดงออกมาในรูปของประเพณี นิธิ วัฒนธรรม หรือความเมตตาปราณี และความโอบอ้อมอารีสิ่งเหล่านี้อาจเรียกว่าเป็นลักษณะเฉพาะของสังคมไทย ซึ่งเป็นลักษณะอันเนื่องมาจากพระพุทธศาสนา และผู้ที่มีบทบาทหรือมีส่วนสำคัญในการผลักดันให้สังคมไทยเป็นสังคมพุทธตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันก็คือ พระสงฆ์ซึ่งเป็นเสมือนตัวแทนขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า สถาบันสงฆ์จึงได้รับการเคารพบูชาสักการะอย่างสูง เป็นสถาบันที่ขาดเสียไม่ได้ในชีวิตประจำวันของพุทธศาสนิกชน นอกจากเป็นที่พึ่งทางใจ ชี้นำทางศีลธรรมจรรยาโดยชี้ให้เห็น ทำ นำให้ดู และเป็นสถาบันที่เอื้ออำนวยบริการทางศาสนพิธี แล้วพระสงฆ์ยังทำหน้าที่ให้บริการอื่น ๆ ที่กลไกของรัฐบาลเข้าไม่ถึง ทั้งยังมีส่วนช่วยเสริมกลไกของรัฐให้บรรลุเป้าหมายมากยิ่งขึ้นและมีส่วนช่วยสังคมในด้านต่าง ๆ อีกด้วย^{๓๖}

พระครูโสภณบุญเขต (โสม โสภโณ) เป็นพระเถระรูปหนึ่ง जिждว่าเป็นเพชรน้ำเอกของคณะสงฆ์ไทยในยุคปัจจุบัน ท่านมีบทบาทหรือมีอิทธิพลต่อจิตใจของพุทธศาสนิกชนเป็นปูชนียบุคคลหรือแบบอย่างที่ดีงามในการดำเนินชีวิตของคนไทยด้วยคุณลักษณะพิเศษ คือ เป็นที่พึ่งบรรสอนธรรม นำปฏิบัติ พัฒนา ปรีกษาคี และมีส่วนช่วยสังคมเป็นผู้นำ ด้านสติปัญญา ความรู้ เป็นผู้นำ

^{๓๔} สุนทร สุภูตะโยธิน, *คู่มือสมณศักดิ์ สำหรับผู้บริหาร*, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์ พับลิชชิ่ง จำกัด, ม.ม.ป.), หน้า ๗.

^{๓๕} สัมภาษณ์ พระอธิการนิคม อาสโก, เจ้าอาวาสวัดบ้านป่าสังข์, วันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๕๕.

^{๓๖} คุณ โทจันทร์, *พุทธศาสนากับชีวิตประจำวัน*, (กรุงเทพมหานคร : โอ.เอส. พริ้นติ้ง เฮาส์, ๒๕๓๗), หน้า ๗๕.

ทางจิตวิญญาณที่ได้แสดงบทบาทของตนในด้านปัจเจกบุคคลและสังคม มีอุดมคติในการทำหน้าที่พระสงฆ์ที่ดี ในการสืบทอดอายุพระพุทธศาสนาด้วยการศึกษา การปฏิบัติ การพัฒนา และการเผยแผ่พุทธธรรม

พระครูโสภณบุญเขต (โสม โสภโณ) ได้กล่าวว่า ประชาชนอยากเห็นพระสงฆ์แสดงบทบาทของตนในด้านปัจเจกบุคคลและสังคม ดังนี้คือ ทางด้านปัจเจกบุคคล ประชาชนอยากให้พระสงฆ์ใช้สถานภาพของตนแสดงบทบาทของตน ในลักษณะ ๔ ประการ^{๔๐} คือ (๑) เป็นพระดี คือมีความรู้ความสามารถ ทั้งคดีโลก และคดีธรรม และมีความประพฤติดีตามพระธรรมวินัย (๒) เป็นพระเก่ง คือ อยากให้พระสงฆ์คิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น ตามสถานการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้น (๓) เป็นพระสอนคนได้ คือ อยากให้พระสงฆ์มีภาวะความเป็นผู้นำคนอื่นให้ทำตามได้ (๔) เป็นพระผสมผสาน คือ สามารถเป็นที่พึ่งได้ ทั้งคดีโลกและคดีธรรมมีรูปการทำงานชนิดเรื่องทางโลกไม่ให้ชั่วเรื่องธรรมไม่ให้เสียทางด้านสังคม ประชาชนอยากให้พระสงฆ์ ใช้สถานภาพของตนแสดงบทบาทต่อสังคมในลักษณะ ๓ ประการ คือ (๑) ทำวัดให้สะอาด ร่มรื่น สวยตา สวยใจ แก่ผู้ได้พบเห็น (๒) ทำตนเป็นแบบอย่างแห่งความดีความสงบเย็น เป็นผู้ที่ไม่มีความร่ำร้อนทั้งทางกายและจิตใจ (๓) ทำประโยชน์ให้แก่ชุมชน^{๔๑}

การเผยแผ่พระพุทธศาสนา สำหรับพระครูโสภณบุญเขต (โสม โสภโณ) ผู้เป็นเจ้าอาวาสและเป็นเจ้าคณะอำเภอ มีหน้าที่จะต้องรับผิดชอบด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในการศึกษาอบรมและสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์ มีการจัดการเทศนาอบรมสั่งสอนประชาชนให้เกิดศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา ตั้งอยู่ในสัมมาปฏิบัติเป็นพลเมืองดีของประเทศชาติ อบรมภิกษุสามเณรที่ท่านได้ปกครอง ให้มีสมณะสัญญา มีจรรยาบรรณตลอดถึงการปฏิบัติเกี่ยวกับพิธีหรือแบบอย่างต่าง ๆ มีการสวดมนต์ไหว้พระ ให้ฟังโอวาท คำสั่งสอน ให้เข้าใจในศาสนพิธีและการปฏิบัติ ในวันวิสาขบูชา วันมาฆบูชา วันอาสาฬหบูชา วันเข้าพรรษา และออกพรรษา ตลอดจนอายุขัยของท่าน

จะเห็นได้ว่าวิถีชีวิตของคนไทยในปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม คนส่วนใหญ่เริ่มละเลยศีลธรรม ผู้บริหารบ้านเมือง ไม่มองเห็นความสำคัญของการศึกษาจริยธรรม สังคมจึงยุ่งเหยิง สับสน ปัญหาโจรผู้ร้าย มีการแข่งขันเอารอดเอาเปรียบ สภาพที่ไร้น้ำใจและขาดความเมตตากรุณาต่อกัน ทั้งนี้เพราะคนไทยมองไม่เห็นความสำคัญของพระพุทธศาสนา คนไทยในปัจจุบันเจริญทางวัตถุ มีความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมากทำให้เกิดสภาพความขาดแคลนทางศาสนาและ

^{๔๐} สัมภาษณ์ นายจรูญ อุ่นตุระ, ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ ๒, วันที่ ๑๕ มิถุนายน ๒๕๕๕.

^{๔๑} สัมภาษณ์ นายสมศักดิ์ โพธิ์สภา, ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน บ้านป่าสังข์, วันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๕๕.

จริยธรรม^{๔๓} พระสงฆ์ในฐานะที่ได้รับการคุ้มครองดีแล้วจากรัฐ ก็มีหน้าที่ตอบแทนรัฐ ๒ ประการ คือ (๑)หน้าที่ในการแนะนำสั่งสอน (Education) เผยแผ่ธรรมแก่ประชาชน เมื่อประชาชนมีความรู้ ความเข้าใจถูกต้องก็จะประพฤติอยู่ในศีลธรรม รู้จักฝึกอบรมจิต ฝึกอบรมปัญญา ประชาชน อยู่ร่วมกันด้วยความสงบสุข ประพฤติดี ปฏิบัติชอบแล้ว ก็เป็นประโยชน์ต่อแผ่นดินไปเอง (๒) หน้าที่ในการเป็นผู้ให้คำปรึกษา (Advisor) ให้ความรู้ความเข้าใจแก่พระราชาในทางธรรม และเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา แต่จะไม่เข้าไปกุ่มอำนาจทางการเมืองอย่างนักบวชบางศาสนาซึ่งพระครู โสภณบุญเขต (โสม โสภโณ) ได้ตระหนักถึงสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบันจึงได้ทำหน้าที่ เผยแผ่พุทธธรรม ด้วยการชี้ทางออก บอกทางสว่างให้แก่ประชาชน อันเป็นการแสดงปฏิการะตอบ แทนรัฐด้วยการปฏิบัติตามบทบาท ภาระ หน้าที่อันดีงาม ตามพุทธบัญญัติคือ พระธรรมวินัย และ มหาเถรบัญชา คือ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎกระทรวง กฎมหาเถรสมาคม ระเบียบ และคำสั่ง มหาเถรสมาคม

ดังนั้นผลจากสาระการเผยแผ่ กล่าวโดยสรุป ที่ได้จากผลงานของท่าน คือ

(๑) ด้านศรัทธา คือ ความเชื่อต่อเรื่องบุญ บาป นรก สวรรค์ เป็นต้นตามหลักพระ พุทธ ศาสนา โดยเป็นศรัทธาที่มีความมั่นคง ถูกต้อง ไม่ใช่ความมกมาย

(๒) ด้านพฤติกรรม (ศีล) คือ ความเป็นผู้ประพฤติดีงามทางกายและวาจา

(๓) ด้านสุตะ คือ การศึกษาโดยการฟังทำให้เกิดปัญญา (สุตมยปัญญา และจินตมย ปัญญา)

(๔) ด้านจาคะ คือ การบริจาคทาน ให้สิ่งของแก่สาธารณะชน วัด โรงเรียน หรือทาง ราชการเมื่อคราวจำเป็น มีเหตุภัยพิบัติต่างๆ เช่น การช่วยเหลือผู้ประสบอุทกภัยจากคลื่นยักษ์สึนามิ เป็นต้น

(๕) ด้านปัญญา คือ การได้เจริญภาวนาทั้งสมถะและวิปัสสนา เพื่อทำให้จิตใจสงบและ รู้เห็นตามความเป็นจริงของสรรพสิ่ง ถืออาศัยการฟังเทศน์นั่นเองเป็นหลัก

(๖) ด้านสังคัม คือ การช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ด้วยเมตตา ทั้งทางกาย วาจา และใจ การ บำเพ็ญสาธารณะประโยชน์ การมีส่วนร่วม ในความคิดเห็นที่ถูกต้องชอบธรรมต่อททส่วนรวมหรือ บ้าน วัด โรงเรียน ที่ตนมีส่วนรับผิดชอบ ในการพัฒนาและส่งเสริม ทั้งด้านวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีท้องถิ่นอีสาน

^{๔๓} พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต), ศาสนาและเยาวชน, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิ พุทธธรรม, ๒๕๓๒), หน้า ๔.

จึงเห็นได้ว่าพระครูโสภณบุญเขต (โสม โสภโณ) เป็นพระมหาเถระที่เปี่ยมด้วยวิชา และจรรยาซึ่งผลงานดีเด่น ด้านสาธารณูปการ จนเป็นที่ประจักษ์แก่บุคคลทั่วไปดังนี้

๑. ผู้ทรงภูมิความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรม และประพฤติปฏิบัติชอบตามหลักพระธรรมวินัย ให้การอนุเคราะห์สงเคราะห์แก่พระภิกษุสามเณรและชาวบ้านทั่วไปเป็นแบบอย่างที่ดีแก่พระภิกษุสามเณร เป็นที่เคารพนับถือของพุทธศาสนิกชนทั่วไป

๒. พระมหาเถระผู้ทำคุณประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวม เป็นที่ยอมรับของคนทั่วไป เช่น การสนับสนุนและส่งเสริมการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม แผนกบาลี พร้อมทั้งการศึกษาปริยัติธรรมสายสามัญ จนถึงระดับอุดมศึกษา และเป็นผู้จัดตั้งศูนย์พัฒนาอาชีพเพื่อสนองพระราชดำริพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อันเป็นการส่งเสริมอาชีพตลอดถึงรายได้ของชุมชนชาวบ้านตลอดถึงการที่ได้ส่งเสริมพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น ให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และนอกจากนี้ยังมุ่งมั่นด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างจริงจัง ดังจะเห็นได้จากการที่พระคุณท่าน ได้รับเสมาธรรมจักร ในฐานะผู้บำเพ็ญประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนา สาขาบริหารกิจการคณะสงฆ์

จากความรู้ความสามารถและประสบการณ์เชี่ยวชาญในด้านสาธารณูปการ ตลอดทั้งปรัชญาและศาสนา พระคุณท่านจึงได้นำความรู้มาประยุกต์เพื่อปฏิบัติศาสนกิจในการเผยแผ่กิจการพระพุทธศาสนา ทั้งในด้านการปกครองคณะสงฆ์ การศึกษา การเผยแผ่การสาธารณูปการ และการศึกษาสงเคราะห์ การสาธารณสงเคราะห์ เป็นที่ประจักษ์แก่คนทั่วไปผลงานการปฏิบัติศาสนกิจของพระครูโสภณบุญเขต (โสม โสภโณ) ท่านมีหลักในการปกครองคณะสงฆ์ทั้งทางด้านปริยัติธรรมและทางด้านปฏิบัติธรรมดั่งนั้น บทบาทและวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระครูโสภณบุญเขต (โสม โสภโณ) จึงเป็นแบบอย่างในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและสามารถนำไปศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากการศึกษาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยงานสาธารณูปการของพระครูโสภณบุญเขต (โสม โสภโณ) พบว่าท่านได้ทำการเปลี่ยนแปลง โยกย้าย ปรับปรุงภูมิทัศน์ของวัด เพื่อให้เป็นที่เรียบร้อย มั่นคงถาวร สวยงาม ร่มรื่น และสิ่งก่อสร้างอื่น ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ การจัดการสาธารณูปการ เป็นการลงมือปฏิบัติงานสาธารณูปการ มีการก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์ จัดแผนผังวัด ทั้งการควบคุมการสาธารณูปการ และส่งเสริมการสาธารณูปการให้การสงเคราะห์ช่วยเหลือเป็นสาธารณกุศล เป็นบ่อเกิดแห่งการได้บุญกุศลมากทางหนึ่ง ประกอบกับมีพระสงฆ์เป็นผู้ชักนำประชาชนให้กระทำงานเหล่านี้ยังเป็นการเพิ่มบุญกุศล และนำมาซึ่งความมีชื่อเสียง ความเคารพยกย่องจากผู้อื่น ทั้งประชาชนมั่นใจในความเป็นผู้บริสุทธิ์ หรือไว้วางใจเคารพในตัวพระสงฆ์อยู่แล้ว พระสงฆ์ชักนำประชาชนให้เกิดการพัฒนาจึงประสบ

ผลสำเร็จเป็นอย่างดี แนวความคิดเรื่องการทำบุญนี้ จึงได้กลายเป็นจุดสำคัญในการพัฒนาชุมชน ต่อ ๆ มา ทั้งท่านได้ดำเนินงานอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ด้วยความวิริยะ อุตสาหะ และเพียรพยายาม โดยมุ่งหวังให้เกิดประโยชน์แก่สาธารณชนโดยทั่วไป ท่านได้ทุ่มเท แรงกาย แรงใจในการปฏิบัติงานทุกประเภท และมีความรอบคอบ รอบรู้ในงานที่ปฏิบัติเป็นอย่างดี ซึ่งสมควรเป็นตัวอย่างให้แก่อนุชนรุ่นหลังไปปฏิบัติตนตามแบบอย่างท่าน ในการไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค นานาประการที่เกิดขึ้น และให้มีจิตใจที่แน่วแน่มั่นคง เสียสละ และอุทิศตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ตลอดไป

ส่วนจุดด้อยจากงานสาธารณูปการของพระครูโสภณบุญเขต (โสม โสภโณ) พอดีจะวิเคราะห์ได้ใน ๒ ประเด็น ได้แก่

๑. ด้านการบำเพ็ญสมณธรรม คือการเจริญสมาธิ วิปัสสนา ซึ่งท่านได้ดำเนินการก่อสร้างงานสาธารณูปการมาตลอด ทำให้เวลาในการบำเพ็ญส่วนตัวมีน้อย เพราะมีอุปสรรคต่อการก่อสร้าง

๒. ด้านเศรษฐกิจ บางปีชาวบ้านไม่ได้ทำนา เพราะฝนแล้ง รายได้จะไม่เพียงพอในการใช้จ่ายในครอบครัว หากต้องเรียไ้ปัจจัยจากชาวบ้าน